

DR AUXENTIUS & DRS SERVATIUS

DE KERK
EN
HET BOEK

drs W, F, v. Olfen. s. m.,
Carmelweg. 2
Hulst - Z

UITGAVE VAN DE STICHTING I.D.I.L. - TILBURG

DE KERK EN HET BOEK

Index, Codex en Natuurwet
in grote lijnen weergegeven en toegelicht door

Dr AUXENTIUS o.f.m. cap.

en

Drs SERVATIUS o.f.m. cap.

Met een inleiding van
Mr J. RIETMEIJER s.j.

TWEEDE DRUK

1955

UITGEGEVEN DOOR DE STICHTING I.D.I.L. TE TILBURG

*Meditabor in mandatis tuis,
quae dilexi valde.*

Overpeinzen zal ik Uw ge-
boden, die ik zeer lief heb.

Psalm 118

IMPRIMI POTEST *P. Dr. Clementinus a Vlissingen, O.F.M. Cap., Min. Prov.*
Buscoduci, die 10a Augusti 1954.

NIHIL OBSTAT *Pater P. Bedaux, M.S.C., Libr. Cens.*
Tilburgi, die 8 Januarii 1955.

IMPRIMATUR *F. N. J. Hendrikx, Vic. Gen.*
Buscoduci, die 10 Januarii 1955

INLEIDING

Boeken zijn vrienden, maar . . . zij kunnen ook vijanden worden. Wie echter in vrienden geen ander aspect vermag te ontdekken dan dat van mogelijke vijanden, wordt er terecht van verdacht het leven van de negatieve kant te bekijken. Toch weet ieder weldenkend mens van de zorg van ouders voor de hun toevertrouwd om te voorkomen dat vrienden vijanden zouden worden. Wie zou daarom echter durven beweren dat die zorgvolle ouders niet met een grote en warme sympathie hun kinderen in hun vriendschappen begeleiden?

Zo is het ook gesteld met de boeken. Voor u ligt een werkje dat u inleidt in een wet die de Moederkerk voor haar kinderen heeft gemaakt: de *Boekenwet*. Een rustig, evenwichtig en helder commentaar volgt de artikelen der wet op de voet en doet haar sterke compositie in het oog springen. Toch zou het ook hier een jammerlijke vergissing zijn, te menen dat deze Moeder niet zou weten van al de positieve waarden die door het boek voor haar kinderen worden ontsloten.

*

Als ik een boek ter hand neem en er eens rustig voor ga zitten, dan gebeurt hier iets heel merkwaardigs, iets waarvan we ons maar weinig bewust zijn en waarover wij maar zelden onze gedachten laten gaan. Hier wordt een ontmoeting tot stand gebracht tussen mij en de auteur, tussen mijn wereld en de zijne, tussen zijn en mijn leven, en wel op een heel bijzondere wijze: in en door het boek. En juist omdat de door de auteur gecreëerde wereld zo anders is dan de mijne, is het boek zo geëigend mijn belangstelling te trekken, mijn aandacht te boeien en een stille dialoog te ontlokken. Wat gebeurt er immers?

De schrijver komt binnen in mijn wereld! Wij allen hebben onze eigen wereld: het verlengstuk van onszelf in tijd en ruimte, bestaande uit tal van elementen van de meest verscheiden aard, maar samengebundeld en tot eenheid gebracht door mij die als persoon

er het middelpunt van hen. Vreugde en verdriet, zorgen en plezier, werk en gebed, opvattingen en gebruiken constitueren dat geheel, dat we het dagelijks leven noemen. Een wondere directheid en vertrouwdheid ermee kenmerken het. Deze realiteit schokt me dan ook niet, emotionneert me niet, tenzij die vertrouwdheid door bijzondere gebeurtenissen of omstandigheden doorbroken wordt. Dit wereldje bezit een zekere volledigheid en geslotenheid waardoor de behoefte aan anders en méér niet direct gevoeld wordt.

Natuurlijk sluimeren er wel verlangens, behoeften en mogelijkheden, maar ze worden in de dagelijkse sleur niet geactiveerd. Zo is het met mij, zo is het met anderen, telkens weer anders en toch zichzelf steeds repeterend.

In die wereld nu treedt het boek binnen. Een boek is nooit of bijna nooit een zuivere registratie van feiten en gebeurtenissen; er zit een persoon achter die zich heeft bezonnen en zich heeft weten los te maken en te bevrijden van zijn alledaagse wereld. Want ook hij kent de grauwheid van het monotone leven, maar hij is er in geslaagd door zijn denkerstalent zich een situatie daaruit te isoleren en door zijn schrijverstalent te objectiveren en gestalte te geven.

Voor een groot deel zal het van zijn schrijverstalent afhangen of hij er in zal slagen mij inderdaad in zijn geïsoleerde en geobjectiverde situatie binnen te voeren.

Toch ligt de macht van het boek niet alleen in het talent van de auteur, maar ook in de lezer. Deze immers is het die zich gewonnen moet geven: hij moet toelaten dat hij uit zijn dagelijkse sfeer wordt uitgehaald en binnengevoerd in de wereld van het boek. Hij moet zich openstellen! En naar de mate dat de lezer tot overgave komt, naar die mate zal hij het boek assimileren in zijn wereld.

Het is een bekend verschijnsel dat er geleerde mensen gevonden worden die vele boeken lezen en er toch niets meer van assimileren. Hoe komt dit? Ligt dit aan de auteur? Neen, maar de lezer heeft zijn wereldbeeld afgerond, heeft zijn wetenschappelijk systeem gesloten: geen wereld van verlangens naar méér en anders sluimert nog in hem, en het boek schampt af op een defensieve houding.

De begenadigde auteur zal er ook dán nog in kunnen slagen dit bolwerk te nemen, en eenmaal binnen gekomen zal hij een groter en blijvender invloed hebben dan bij hen die al te gemakkelijk lezen en zich gewonnen geven.

De auteur die zich hiervan bewust is, gaat in de geest een steekspel aan met degene onder zijn lezers die de sterkste verdedigingslinie heeft opgebouwd, hij zal de zwakke plekken zoeken en vinden en weten te appelleren aan de sluimerende verlangens die in ieders levensbeeld worden gevonden.

Maar er is nog meer. Juist de vorm van het contact tussen schrijver en mij, die in het boek is gelegen, draagt op een heel bijzondere wijze bij tot de invloed die het boek kan hebben. Het is immers een heel bepaalde ontmoeting die door het boek tussen mij en de schrijver tot stand komt.

De psychologie heeft in de laatste decennia uitgewerkt hoe bij een ontmoeting tussen twee mensen tal van onbewust werkende factoren mij vertrouwen doen geven of gereserveerd doen staan.

Wat ligt er al niet besloten in het benaderen van zijn medemens, in een oogopslag, een handdruk, de toon van spreken. Allemaal gegevens die mij in een oogwenk tot het besluit kunnen brengen de man binnen te laten of het met hem aan de deur af te maken. Dit alles is bij het boek niet of niet goed mogelijk: het is binnen doordat ik het in handen neem, ik begin te lezen, maar wie is degene aan wie ik mij toevertrouw? Ik geef tenslotte mijn vertrouwen aan deze mens zonder de reserve die ik misschien in acht zou nemen als ik hem in levende lijve zou ontmoeten.

Recapitulerend zouden we misschien kunnen zeggen dat de macht van het boek is gelegen in de geïsoleerde situatie die in mijn grauwe dagelijkse wereld wordt binnen gevoerd door iemand die de kunst verstaat om mijn sluimerende verlangens en behoeften te activeren en mijn overgave te veroveren in een directheid, welke de reserve van een persoonlijke ontmoeting mist.

Het is nu wel duidelijk welke ontzaggelijke mogelijkheden er voor het boek openliggen. Welk een verrijking kan het boek betekenen!

Welke tot nu toe voor de in de saaiheid van zijn bestaan levende mens ontoegankelijke gebieden van wetenschap, cultuur en ontspanning worden hem ontsloten! Hoe kan de persoonlijkheid van de lezer groeien wanneer hij in staat is de hem geboden stof te assimileren! Maar hoezeer is het ook noodzakelijk dat de lezer met een wijze reserve het boek benadert, en waar eigen ervaring te kort schiet, anderen om raad vraagt opdat zijn persoonlijkheid worde opgebouwd en niet afgebroken.

*

Het hoeft wel geen betoog dat we bij onze min of meer psychologische beschouwing over de macht van het boek en de ontmoeting van de lezer met de auteur, abstractie hebben gemaakt van de godsdienstige kant van de zaak. Maar we kunnen het leven niet abstraheren van de godsdienst, dat is duidelijk. Concreet betekent dit in de hierboven gebruikte terminologie, dat de door de schrijver uit zijn levensbeeld geïsoleerde situatie intreedt in mijn *katholieke* levenssfeer en wel door het boek dat zo geeigend is mijn aandacht te wekken en vast te houden.

Evenals iedere andere levenssfeer wordt ook de katholieke opgebouwd uit verschillende elementen. Het geloof van de Heilige Roomse Kerk, katholieke opvattingen en gebruiken, alles samengevat in de *sensus catholicus*, worden samengebundeld door mij als kind van God in Christus Jesus en Zijn Kerk. Bovendien is die katholieke levenssfeer totalitair: geen waarde van wetenschappelijke, culturele of welke aard ook ontgaat haar invloed. Alles neemt zij op, alles kerstent zij, alles draagt haar signatuur.

Ook deze levenssfeer kent de grauwhed van de dagelijkse dag, maar ook hier sluimeren allerlei verlangens naar meer en beter. Het is dan ook God zelf, die op de allereerste plaats door het Boek der Boeken voeding geeft aan de verlangens en vragen van het kind Gods, want zoals het Vaticaans Concilie het uitdrukte: „Deze Boeken hebben God tot auteur”. Dit Boek, het Heilige Boek, is dan ook het prototype van het goede boek, uitputtend de mogelijkheden die door het goede boek kunnen worden bewerkt. De volmaaktheid

ervan valt nooit te evenaren om de eenvoudige reden dat de menselijke schrijver de goddelijke inspiratie in strikte zin mist. Maar wel is en blijft het een ideaal dat in alle menselijke onvolkomenheid de schrijver voor ogen moet staan. Het springt hier in het oog welk een schone roeping de auteur heeft om de persoonlijkheid van het kind Gods in al zijn aspecten te doen groeien, te sterken en te voeden. Ik zeg uitdrukkelijk : in al zijn aspecten. Immers gaat het niet alleen om het strikt godsdienstige terrein maar om alle gebieden die door het geloof een christelijke signatuur hebben gekregen, en daar is geen enkel gebied, welk dan ook, van uitgezonderd. Hier zou bij kunnen aansluiten een bezinning op de kerstening van het beroep van de auteur waaruit de conclusie zou volgen dat hij op een heel bijzondere wijze de apostolische opdracht die Christus aan Zijn Kerk gaf, mee vervult.

*

Het boek treedt dus binnen in mijn *katholieke* levenssfeer. Als kind van God zal ik de schrijver gaan ontmoeten in zijn boek, in die wereld van gestalten en personen die mij zullen boeien. Ik zal mij moeten overgeven, mij openstellen om zijn invloed te ondergaan. Kan ik hem vertrouwen ? Mag ik rekenen op de trouw van zijn hart dat hij niet zal afbreken maar opbouwen ? Zal hij zijn verantwoordelijkheid als schrijver erkennen ? Ziedaar de klemmende vragen.

Als moderne mens is men geneigd te antwoorden dat men zelf wel zal uitmaken wat men zal lezen. Dit is inderdaad onze mentaliteit van vandaag : men ontmoet die overal met wie men ook spreekt en wie men er ook naar vraagt. Gevolg is dat velen alles lezen wat hun in handen komt. Een wet die hen op voorhand zou gebieden bepaalde boeken ongelezen te laten, wordt maar moeilijk gesmaakt. En het ontbreekt hen niet aan motieven. Past het niet bij de menselijke persoonlijkheid dat men een persoonlijk oordeel vormt ? Zien we niet de funeste gevolgen van een louter onderhouden van van buiten opgelegde wetten die niet innerlijk beleefd worden ? Is het niet beter, ook in deze zaken, door schade en schande wijs te worden, dan ver weg te blijven van alle gevaren ? Brengt de veelbespro-

ken mondigheid van de katholieke leek en het feit dat vele katholieke leken zeer degelijk onderlegd zijn in het geloof en *sensus catholicus* bezitten, niet met zich mee, dat het oordeel wat te lezen en niet te lezen aan henzelf wordt overgelaten? Is het woord van Paulus ook niet tot hen gericht: „Onderzoekt alles en behoudt wat goed is”? Voelen we in het oecumenische contact niet dikwijls dat ons oordeel niet steunt op eigen ervaring en moeizaam verworven inzicht, maar op het zich hebben laten zeggen, het op gezag aannemen, ook in punten van ondergeschikt belang?

Het zijn alle opwerpingen die men veelvuldig hoort en waarover we ons een verantwoord oordeel moeten vormen.

Zeker is het waar dat in eerste en laatste instantie het kind van God zelf een onderscheid moet maken bij het lezen. Het is de natuurwet die ons zegt dat we boeken die ons schaden ongelezen moeten laten. Maar er is meer! Boven zagen we reeds hoe het boek een grote macht bezit, deels tengevolge van de geïsoleerde situatie, deels tengevolge van de directheid die de reserve van de persoonlijke ontmoeting mist. Een boek bezit uitteraard de macht om te overrompelen. Daarom is het de plicht reeds van iedere mens om op voorhand raad in te winnen bij ervaren personen om zich te wapenen tegen die overrompelende macht. Dit klemt nog veel meer waar het gaat om de katholieke die zijn levenssfeer moet beschermen. Wij allen dragen ons geloof in broze vaten. En tenslotte steunt heel onze levensvisie op het geloof dat altijd als object heeft de onzichtbare dingen, en het is en blijft voor de mens van vlees en bloed moeilijk om door de bedriegelijke schijn der dingen de waarheid van het geloof en de glans die het geloof geeft aan alle maar dan ook aan *alle* waarden te onderkennen.

Tot wie anders zouden we dan gaan om raad en voorlichting dan tot haar die onze Moeder is. Zij weet van de gevaren die haar kinderen bedreigen, zij weet welke verwoestingen worden aangericht door het zonder enige reserve lezen van al wat verschijnt.

Zij weet ook dat er een *laudabilis subjectio* (een prijzenswaardige onderwerping) nodig is om de katholieke levenssfeer te behouden.

En laat het zijn dat de moderne katholieke leek beter in staat is zelf te oordelen, dat de groei in persoonlijkheid die er ontegenzeggelijk te bespeuren valt een sterker inwendig beleven verlangt, dat het oecumenisch contact ook een kennisname vraagt van andere zienswijzen, altijd zal een *bescherming van onze katholieke levenssfeer*, die voortkomt uit de positieve waardering van de rijkdom die we bezitten in Christus en de Kerk, nodig zijn. Misschien zal de boekenwet zoals die er in zijn huidige vorm ligt in de loop der jaren veranderingen ondergaan, misschien zal met name de mogelijkheid tot het verkrijgen van licentie om verboden boeken te lezen vergroot en vooral vergemakkelijkt worden, een boekenwet zal er altijd blijven, omdat de diepe betekenis van deze wet niet gelegen is in een negatieve kijk op het leven, maar in een moederlijke bescherming van waarden die alle andere waarden te boven gaan.

En als het waar is dat humanistische en naturalistische opvattingen op heden onze sterke geloofsvisie ondermijnen, komt het misschien dan ook niet hierdoor, dat we de wijsheid van de Kerk der eeuwen die in de boekenwet is neergelegd veronachtzaamd hebben?

De hiervolgende bladzijden zullen u vertrouwd maken met de grote zorg die de Kerk voor haar kinderen vervult, en zullen u aantonen hoe deze wet in al zijn gestrengheid tenslotte voortkomt uit *liefde*. Een liefde die met een warme sympathie de mogelijkheden van *het goede boek* en de verspreiding ervan volgt, maar ook wil voorkomen dat boeken die *vrienden* moeten zijn *vijanden* zouden worden.

Mr. J. RIETMEIJER S.J.

HOOFDSTUK I

ALGEMENE OPMERKINGEN

De huidige mens, die de dingen zelf wil zien en beoordelen en zich van zijn mondigheid bewust is, komt bijna vanzelf in opstand, wanneer het woord boekenverbod of voorafgaande boekencensuur hem onder de ogen komt. Vele katholieke intellectuelen beschouwen de volledige vrijheid van meningsuiting en drukpers, die door de Franse Revolutie als reactie op de willekeurige en tyrannieke bemoeiingen van vorsten en koningen is geproclameerd en door de Nederlandse en Belgische Grondwet wordt gesanctionneerd, als de meest normale toestand. De volledige vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van het publiek om zich op de hoogte te stellen van alles wat er gesproken en gedrukt wordt, vinden nog altijd vele verdedigers.

De Kerk beschouwt echter deze onbeperkte vrijheid aan iedereen zonder onderscheid toegekend als een inbreuk op de ware vrijheid, een aanranding van de heiligste rechten van de mens. Daarom leert Paus Leo XIII: „Het is volstrekt niet geoorloofd de onbeperkte vrijheid van gedachte en van drukpers . . . te vorderen, te verdedigen of te verlenen als evenzovele rechten die de natuur aan de mens zou gegeven hebben”¹. Die vrijheid door de Staat in zo onbeperkte

¹ Leo XIII, enc. *Libertas*, 20 Juni 1888, n. 81. Dezelfde Paus legt deze leer uit met de volgende woorden: „Het is nauwelijks nodig te zeggen, dat men op die vrijheid (van woord en drukpers), als zij niet binnen paal en perk gehouden wordt, maar alle maat en grens overschrijdt, geen recht kan hebben. Recht immers is een zedelijke bevoegdheid, en zoals wij reeds herhaaldelijk zeiden en nog meermalen moeten herhalen: de mening, dat deze bevoegdheid door de natuur zonder onderscheid, evenzeer is gegeven aan waarheid zijn leugen, aan zedelijkheid en onzedelijkheid is een ongerijmdheid. Het ware, het zedelijk goede in een Staat, vrij en op een verstandige wijze te verbreiden om zovelen als mogelijk is ermee bekend te maken: dat is een recht. Valse theorieën, die het grootste bederf zijn voor de geest, en ondeugden, die het bederf zijn voor het gemoed en de zedelijkheid, moeten door het openbaar gezag met zorg bedwongen worden om te verhinderen, dat zij tot bederf van de Staat voortwoekeren. De billijkheid vordert, dat de aanslagen van een bandeloze geest, die vanzelf uitlopen op

mate toegekend, kan beperkt worden en wordt feitelijk beperkt door de Kerk. Haar bemoeiingen steunen op haar plicht de gelovigen, die haar zijn toevertrouwd, te beschermen tegen beïnvloedingen die hun geloofsleven en hun zedelijk leven in gevaar brengen. Het is deze plicht, die de Kerk een tweevoudig recht geeft, dat wordt omschreven door het Kerkelijk Wetboek in canon 1384 § 1: „De Kerk heeft het recht te eisen, dat de gelovigen geen boeken uitgeven, die niet eerst aan haar oordeel zijn onderworpen, en boeken door wie ook uitgegeven om een wettige reden te verbieden.”

Feitelijk heeft de Kerk van haar recht om preventieve en repressieve maatregelen te nemen gebruik gemaakt. Welke die preventieve maatregelen zijn, vinden wij in can. 1385—1394, waar de voorafgaande boekencensuur nader wordt omschreven. Repressief treedt de Kerk op in het kerkelijk boekenverbod, dat in twee delen uiteenvalt: vooreerst can. 1395—1405 van het Kerkelijk Wetboek, waarin algemene richtlijnen worden gegeven; vervolgens de Index of de lijst van verboden werken, die door de H. Stoel in de loop der laatste eeuwen werden veroordeeld. Behalve deze preventieve en repressieve normen omvat de kerkelijke boekenwet nog enkele strafbepalingen in can. 2318.

onderdrukking van de onervaren menigte, evengoed door het gezag der wetten bedwongen worden als onrecht, dat door openlijk geweld aan zwakkeren wordt aangedaan. Dit moet des te meer geschieden, omdat de mensen voor verreweg het grootste gedeelte niet of nauwelijks opgewassen zijn tegen valse dialectische kunstgrepen, vooral als deze de hartstochten in het gevlj komen. Als men iedereen onbeperkte vrijheid laat om zich in woord en geschrift te uiten, dan zal niets meer heilig zijn of onaangerand blijven.” *Enc. Libertas*, n. 50 en 51, vert. *Ecclesia Docens*reeks.

Dat men recht heeft om door middel van de pers het goede en het ware bekend te maken, en dat men geen recht kan hebben op de verspreiding van het onware en het onzedelijke, verklaarde Paus Pius XII in een toespraak tot Amerikaanse uitgever en journalisten: „Een vrije pers is een noodzakelijkheid, maar — evenals dit met alle andere vrijheden het geval is — houdt dit nog geen toestemming in om datgene te publiceren wat er op berekend is de morele en godsdienstige weerstand der individuen en de vrede en de eendracht onder de naties te ondermijnen en te vernietigen. Persvrijheid is evenals elke andere vrijheid beperkt. Zij staat de mens niet toe te drukken wat verkeerd is, wat bekend staat als vals te zijn.” Vertaling Kath. Archief, I (1946) 385.

Verbiedt de natuurwet inzake lectuur op de eerste plaats alles wat het persoonlijk belang van de individuen schaadt, het positieve boekenverbod beoogt op de eerste plaats het gemeenschapsbelang, het algemeen welzijn. Overtreedt men de positieve wet, dan schendt men een gemeenschapsbelang. De positieve wet is gegeven in het belang van de gemeenschap en bindt de gemeenschap. Ook al zou door de overtreding van het positieve boekenverbod het persoonlijk belang op geen enkele wijze geschaad worden, dan nog blijft de positieve wet, ook voor die enkeling, van kracht. Want ook hier geldt can. 20 van het Kerkelijk Wetboek: „Wetten die zijn uitgevaardigd om een algemeen gevaar te voorkomen, blijven verplichten ook, als in een bepaald geval er geen gevaar aanwezig is”. Het verplichtend karakter van het kerkelijk boekenverbod vervalt alleen, of door een positief ingrijpen van de kerkelijke overheid (dispensatie), ofwel door een botsing van het positief verbod met een hogere en voornamere verplichting (excusatie of epikeia), welke ons noodzaakt te handelen in strijd met de positieve wet.

De positiefrechtelijke normen van het Kerkelijk Wetboek bedoelen de gemeenschap te beveiligen tegen gevaren die het geloof of de zeden bedreigen. Maar wegens hun algemeenheid zijn ze niet altijd in staat de eenling te vrijwaren van de gevaren, die de lectuur voor hem persoonlijk met zich kan mee brengen. Toch is het zeker, dat het lezen van slechte of gevaarlijke lectuur, ook al valt het niet onder de termen van de positieve wet, verboden is. De grond van dit verbod is het algemeen beginsel, dat het goede gedaan en het kwaad vermeden moet worden, een beginsel dat in het hart van de mens staat geschreven en *natuurwet* wordt genoemd. De natuurwet verbiedt echter niet alleen het kwade te doen, maar ook *het zich in gevaar begeven* het kwade te doen.

Het is echter niet altijd eenvoudig uit te maken wat precies door de natuurwet verboden wordt. Want, wat op het gebied van lectuur voor de een verkeerd of gevaarlijk is, kan voor een ander goed zijn, daar het soms van de omstandigheden van tijd, plaats en persoon afhangt, of een boek een goede of een slechte invloed zal uit-

oefenen. Het is daarom vaak ondoenlijk een juiste formulering te geven van wat in dit concrete geval volgens de natuurwet geoorloofd is of niet. Gewoonlijk kan men het slechts benaderen. Zegt men, dit boek is door de natuurwet verboden, dan bedoelt men te zeggen, dat dit boek voor bijna iedereen gevaarlijk zal zijn. Bestaat dit gevaar voor een bepaalde persoon *niet*, of is iemand — om welke reden dan ook — *verplicht* dit gevaar te trotseren, dan overtreedt hij niet alleen de natuurwet niet, maar hij handelt geheel overeenkomstig de natuurwet, die ofwel toestaat ofwel verplicht het goede te doen, d. w. z. het lezen van dit boek, iets wat voor andere personen en voor hem in andere omstandigheden grotelijks zondig zou zijn.

Overigens moeten wij niet te gauw geneigd zijn te menen, dat een boek, dat als verboden door de natuurwet wordt gekwalificeerd, door ons gelezen moet worden of voor ons geen gevaar oplevert. Men is nu eenmaal zelden een goed rechter in eigen zaak. Hoewel de recensent, gewoonlijk de uitdrukking: verboden door de natuurwet, alleen maar gebruikt, als een boek ongeveer voor iedereen verboden is, kan men individueel deze uitdrukking met het volste recht ook in andere gevallen gebruiken. Lectuur alleen geschikt voor geestelijk volwassenen zal verboden lectuur zijn krachtens de natuurwet voor de meeste geestelijk niet volwassen lezers. Boeken waarvan men moet zeggen, dat ze om gegronde redenen en slechts bij uitzondering door rijpere lezers mogen gelezen worden, mogen op grond van de natuurwet ontspanningshalve niet gelezen worden.

Men dient dus steeds voor ogen te houden, dat de formulering van de natuurwet altijd maar een benadering is van de waarheid. Is een boek voor deze bepaalde persoon verkeerd, dan verbiedt de natuurwet hem dit boek te lezen; brengt een boek geen gevaren met zich mee, of gevaren die men moet trotseren, dan verbiedt de natuurwet de lezing niet, ook al wordt het voor de meeste mensen als verboden lectuur gekwalificeerd.

Personen die regelmatig boekbesprekingen onder ogen krijgen, hebben zich onwillekeurig reeds dikwijls afgevraagd, aan wie het

toekomst een bevoegd oordeel uit te spreken over de al of niet zedelijke toelaatbaarheid van een boek, en welk gezag men aan dergelijke beoordelingen moet toekennen.

Het oordeel, of een boek voor een bepaalde persoon, een bepaalde groep van personen of voor alle mensen gevaarlijk of verderfelijk moet worden geacht, komt zonder enige twijfel toe aan de Kerk, d. w. z. aan de H. Stoel en aan de afzonderlijke Bisschoppen. Eveneens komt het aan de H. Stoel toe te oordelen of een boek valt onder de termen van de voorschriften van het Kerkelijk Wetboek. Deze uitspraken van de H. Stoel en van de Bisschoppen zullen gewoonlijk gezaghebbende beslissingen zijn, die geen discussie toelaten en van de mens een eerbiedig stilzwijgen en gehoorzaamheid eisen. Dergelijke auctoritatieve uitspraken van de H. Stoel zijn verzameld in de *Index* van de verboden boeken.

Vervolgens is het duidelijk, dat ieder die met gezag is bekleed, hetzij vaderlijk gezag, hetzij welk burgerlijk gezag ook, het lezen van boeken die hij gevaarlijk acht, de hem toevertrouwde personen kan verbieden.

Maar de grote moeilijkheid ligt in de vraag, wie kan en mag uitmaken, of een boek door de natuurwet verboden is of valt onder de termen van de positieve kerkelijke wet. M. a. w. wie kan een boek kwalificeren met: *verboden lectuur*.

Op een verantwoorde wijze uitmaken, of een boek valt onder de algemene verbodsbepalingen van het Kerkelijk Wetboek komt toe aan hem, die vooreerst in staat is te oordelen, steunend op eigen inzicht of op het gezag van anderen, wat de juiste inhoud en de draagwijdte is van een of andere verbodsbepaling van de kerkelijke boekenwet, en die tevens de nodige ontwikkeling bezit om een bevoegd oordeel te kunnen uitspreken over de aard en de strekking van het boek in kwestie, en bijgevolg over het feit, of dit boek door een of andere verbodsbepaling wordt getroffen of niet. Het oordeel, of een boek door de natuurwet verboden wordt, veronderstelt een meer dan middelmatige ontwikkeling op gebied van geloofsen zedenleer en psychologie. Dit is immers nodig om het zedelijk

gehalte en de zedelijke waarde van de inhoud te kunnen beoor- delen en enigszins bij benadering te kunnen aangeven, voor welke personen een of ander boek een reëel gevaar betekent en welke personen er praktisch geen nadeel van zullen ondervinden.

Een beoordeling door zulke personen gegeven kan veilig door anderen aanvaard worden en zij die bovenvermelde eigenschappen niet bezitten, hebben zelfs geen enkele reden, dat niet te doen. De deugd van voorzichtigheid eist van hen, dat zij zich bij de uitspraken van mensen aan wier bekwaamheid en kennis zij niet redelijk twijfelen, neerleggen. Dit wil echter geenszins zeggen, dat een kwalificatie door bekwame recensenten gegeven niet aanvechtbaar zou zijn. Integendeel. Als andere recensenten op redelijke gronden kunnen aantonen, dat dit oordeel niet steunt op degelijke argumen- ten, behoeven zij hun mening niet te verzwijgen en hebben het volste recht met de eerste in openlijke discussie te treden, in de hoop op deze manier tot een eensluidende beoordeling te komen.

HOOFDSTUK II

DE BEPALINGEN VAN HET KERKELIJK WETBOEK

In dit hoofdstuk wordt een letterlijke vertaling gegeven van titel XXIII van het derde boek van het Kerkelijk Wetboek, over de voorafgaande boekencensuur en over het boekenverbod (can. 1384—1405). Daaraan wordt toegevoegd een eveneens letterlijke vertaling van can. 2318 uit titel XI van het vijfde boek van het Kerkelijk Wetboek, over de misdrijven tegen het geloof en de eenheid der Kerk. Aan deze vertaling van de canons, die met een groter lettertype is gedrukt, wordt bij iedere canon of bij ieder onderdeel daarvan in kleiner lettertype een korte praktische verklaring toegevoegd.

- © *Can. 1384.* — § 1. De Kerk heeft het recht te eisen, dat de gelovigen geen boeken uitgeven die niet eerst aan haar oordeel zijn onderworpen, en boeken door wie ook uitgegeven om een wettige reden te verbieden.

Dit recht steunt op de plicht van de Kerk het geloofsleven en het zedelijk leven van de gelovigen te beschermen en is de grondwettelijke basis van de volgende rechtsbepalingen, die slechts een uitwerking zijn van dit fundamentele recht van de Kerk.

De niet-gedoopten kunnen niet verplicht worden om hun publicaties aan een voorafgaande kerkelijke censuur te onderwerpen, daar alleen de gelovigen aan de Kerk onderworpen zijn; wel kan de Kerk de lezing van boeken door ongelovigen geschreven of uitgegeven aan haar onderdanen verbieden.

Can. 1384. — § 2. Wat onder deze titel met betrekking tot boeken wordt geschreven, behoort ook toegepast te worden, tenzij het tegendeel blijkt, op dagbladen, op tijdschriften en op welk ander uitgegeven geschrift ook.

Deze norm geldt dus alleen voor can. 1384—1405, niet voor de andere gedeelten van het Kerkelijk Wetboek, evenmin voor de Index van de verboden boeken of voor andere kerkelijke documenten. — Boek in de technische betekenis waarin het in deze titel wordt gebruikt, is ieder uitgegeven geschrift.

Vooreerst wordt vereist, dat het *uitgegeven* is, d. w. z. in ruim aantal verspreid en voor iedereen die het wenst, gratis of tegen betaling verkrijgbaar. De manier waarop het geschrift vermenigvuldigd wordt, of het gedrukt, gestencild, gelectografeerd of gefotocopieerd wordt of door licht- of steendruk is vermenigvuldigd, doet niets ter zake. Ieder geschrift wat voor een beperkte groep van personen is bestemd en alleen voor hen verkrijgbaar is, wordt niet beschouwd als zijnde uitgegeven, b. v. lessen van een universiteitsprofessor „pro manuscripto” of „pro auditorio” gedrukt.

Een tweede vereiste is, dat het een *geschrift* is. Kalenders met plaatwerk zonder tekst of uitgaven van religieus of profaan plaatwerk zonder tekst vallen niet onder de juridische term boek. Behalve dus dagbladen en tijdschriften worden hier ook als boeken beschouwd kalenders en uitgaven van plaatwerk met tekst, illustraties, brochures, vlugschriften en folders, zelfs al zouden deze maar uit een of twee bladzijden bestaan.

In de andere gedeelten van het Kerkelijk Wetboek en ook onder deze titel, als dat uit het zinsverband valt af te leiden, en tevens in verschillende andere kerkelijke documenten heeft het woord boek een andere technische betekenis, die door de kerkelijke rechtsgeleerden algemeen werd aanvaard en ook nu nog algemeen aanvaard wordt. Men pleegt dan onder boek te verstaan ieder uitgegeven geschrift van een zekere omvang en eenheid. Een werk wat bestaat uit 10 grote vellen of katernen, d. w. z. 160 blz. in 8° of 80 in 4° heeft volgens de opvatting van de auteurs voldoende omvang om als boek te worden beschouwd. Er moet dan ook een zekere eenheid aanwezig zijn. Deze ontbreekt in een samenbonden verzameling van brochures of kleinere studies, in ingebonden jaargangen van tijdschriften of weekbladen en in bloemlezingen.

A. OVER DE VOORAFGAANDE BOEKENCENSUUR

- ⊙ *Can. 1385.* — § 1. Als geen kerkelijke goedkeuring vooraf is gegaan, mogen ook door leken niet worden uitgegeven :

Deze kerkelijke censuur bestaat in de *goedkeuring* van de inhoud van het boek overeenkomstig de normen in *can. 1393* vermeld. In deze paragraaf wordt alleen aangegeven, welke boeken aan deze goedkeuring moeten worden onderworpen.

1°. Boeken van de H. Schrift of aantekeningen en commentaren daarop ;

De z.g. bijbelse geschiedenissen of bijbelse monographieën vallen hier niet onder. Deze vallen echter onder het volgende nummer. Voor het belang van dit onderscheid vgl. *can. 1399*, n. 5.

2°. Boeken die betrekking hebben op de H. Schrift, de heilige godgeleerdheid, de kerkelijke geschiedenis, het kerkelijk recht, de natuurlijke godsleer en zedeleer, en op andere dergelijke godsdienstige en zedekundige wetenschappen ; gebeden- en devotie-boeken en boekjes, werken en werkjes met godsdienstige, morele, ascetische

en mystieke onderrichtingen, ook al schijnen zij nog zo geschikt te zijn om de godsvrucht op te wekken; en in het algemeen geschriften die iets bevatten wat voor de godsdienst of voor de goede zeden van bijzonder belang is;

In deze paragraaf wordt onderscheid gemaakt tussen boeken, boekjes en geschriften; er blijkt dus uit het zinsverband, dat boek hier niet moet genomen worden, zoals can. 1384 § 2 het omschrijft. Hier wordt dus onder boek verstaan alle uitgegeven geschriften van een zekere omvang en eenheid. Zie onder can. 1384 § 2.

Zodra boeken handelen over een van de hierboven genoemde wetenschappen of men te doen heeft met devotieboekjes of met godvruchtige werkjes, moeten deze van te voren gekeurd worden; ieder ander geschrift echter, hetzij een brochure, hetzij een artikel in krant of tijdschrift, moet aan een voorafgaande keuring onderworpen worden, niet, als de inhoud betrekking heeft op bovenvermelde terreinen, evenmin, als het daarvoor van belang is, maar alleen als het onderwerp voor de katholieke godsdienst of de goede zeden van *speciaal* belang is. Zo dienen b.v. artikelen die de wenselijkheid van de volkstaal in de liturgie bepleiten, die de bestaande misbruiken in de Kerk critiseren — vooral als dit gebeurd in niet katholieke tijdschriften —, artikelen die nieuwe devoties willen invoeren, die voor verschijningen die nog niet door de Kerk zijn goedgekeurd bewuste propaganda maken, aan een voorafgaande keuring onderworpen te worden. — Voor de uitgave van een eenvoudig gebed afgedrukt op een blaadje of op een reeds uitgegeven plaatje is per se geen voorafgaande censuur vereist, daar het hier niet altijd gaat over iets wat van bijzonder belang is voor de godsdienst of de goede zeden.

In dit verband bepaalde de Congregatie van het Concilie aangaande tijdschriften die gebedsverhoringen en gunsten verhalen, die bij heiligdommen zouden verkregen zijn, dat de Bisschoppen en de hogere kloosteroversten dergelijke tijdschriften aan een voorafgaand onderzoek moeten onderwerpen.

3°. Religieus plaatwerk, op welke wijze het ook gedrukt wordt, of het nu met of zonder gebeden wordt uitgegeven.

De uitgevers van religieus plaatwerk zijn derhalve verplicht de produkten die zij op de markt wensen te brengen door de kerkelijke overheid te laten keuren. Zij die op reeds gedrukte prentjes een tekst of een gebed laten afdrukken en deze verspreiden onder familieleden of kennissen kunnen niet beschouwd worden als uitgevers en daarom zijn de z.g. bidprentjes en de gedachtenisprentjes van een eerste H. Mis of van een eerste H. Communie niet onderworpen aan de voorschriften over de voorafgaande censuur. Zie echter onder can. 1388. Onder religieus plaatwerk verstaat men geen medailles of beelden, evenmin filmstroken of foto's, daar deze niet gedrukt worden. Zelfs worden hier alleen maar bedoeld uitgaven die bestemd zijn om de godsvrucht der gelovigen op te wekken en niet die uitgaven, die alleen een artistiek doel beogen. Zo behoeven geen voorafgaande

goedkeuring een collectie van reproducties van religieuze schilderijen, tekeningen of beeldhouwwerken van een of meer kunstenaars, evenmin folders waarop enkele religieuze kunstwerken staan gereproduceerd en die bestemd zijn om propaganda te maken voor een tentoonstelling van religieuze kunst.

Can. 1385. — § 2. Het verlof om boeken en plaatwerk, waarover sprake is in § 1. uit te geven, kan verstrekken, ofwel de eigen plaatselijke Ordinaris van de auteur, ofwel de Ordinaris van de plaats waar de boeken of het plaatwerk wordt uitgegeven, ofwel van de plaats waar het gedrukt wordt, onder deze voorwaarde echter dat, als iemand van deze Ordinarissen het verlof niet heeft willen geven, dit niet aan een andere Ordinaris gevraagd mag worden, tenzij men deze op de hoogte stelt van het door de andere geweigerde verlof.

In tegenstelling met § 1, waar gesproken wordt over de voorafgaande goedkeuring van de inhoud van het boek, is hier sprake van het verlof tot uitgeven, gegeven aan de auteur of de uitgever. Dit verlof volgt meestal op de censuur; maar ook kan het ooit gebeuren, dat het recht geen censuur eist, doch alleen een eenvoudig verlof.

De eigen plaatselijke *Ordinaris* van de auteur is de Bisschop van de plaats of van het diocees waarin de auteur zijn woonplaats heeft gevestigd; is de auteur een kloosterling, dan is het de Bisschop van het diocees waarin het klooster waartoe de religieus behoort, is gelegen.

Can. 1385. — § 3. Van te voren echter moeten kloosterlingen ook verlof krijgen van hun eigen hogere Oversten.

Hier wordt bedoeld, dat eerst de kloosteroverste verlof geeft en daarna pas de Bisschop. — Soms is in de eigen wetgeving van een religieus instituut dit verlof voorbehouden aan de hoogste Overste.

Onder hogere Overste wordt verstaan de Provinciaal, onder hoogste Overste de Generaal.

⊙ *Can. 1386.* — § 1. Het is aan wereldgeestelijken zonder toestemming van hun Ordinaris, aan kloosterlingen echter zonder verlof van hun hogere Oversten en van de plaatselijke Ordinaris verboden ook boeken die over profane zaken handelen, uit te geven en in dagbladen, tijdschriften en periodieken te schrijven of deze te redigeren.

Voor dergelijke publicaties van geestelijken en kloosterlingen kan verlof gegeven worden, zonder dat een onderzoek van de inhoud van het geschrift voorafgegaan is.

Uit de vergelijking met paragraaf 2 van deze canon kan men afleiden, dat onder het schrijven in kranten of tijdschriften alleen verstaan moet worden een *regelmatig* schrijven in dagbladen en tijdschriften, een min of meer vaste medewerking. Vandaar hebben zij dus krachtens het Kerkelijk Wetboek geen verlof nodig voor een of ander artikel.

Het Provinciale Concilie van Mechelen (n. 232) Acta et decreta 1938 eist bovendien verlof van de Ordinaris, wanneer geestelijken in tijdschriften of kranten willen antwoorden op laster of beledigingen, of wanneer ze een artikel willen publiceren over een godsdienstige, sociale of politieke kwestie die actueel is of van bijzonder belang.

Het Provinciale Concilie van Utrecht schrijft voor (Acta et decreta 1924, p. 209) : „Alle geestelijken, zowel saeculieren als kloosterlingen, moeten al de geschriften die zij uitgeven met hun eigen naam voluit ondertekenen, uitgezonderd het geval, dat iemand van de plaatselijke Ordinaris waaraan hij onderworpen is, verlof heeft gekregen om onder pseudoniem of om anoniem te schrijven, ofwel dat men berichten van plaatselijke aard of van minder belang laat publiceren.

Exempte religieuzen, d. w. z. die religieuzen, die in de meeste gevallen aan de rechtsmacht van de Bisschoppen onttrokken zijn en rechtstreeks aan de H. Stoel zijn onderworpen, kunnen krachtens can. 615 van het Kerkelijk Wetboek volstaan met het verlof van hun hogere Oversten.

Can. 1386. — § 2. In dagbladen echter, tijdschriften en periodieken, die gewoon zijn de katholieke godsdienst of de goede zeden te bestrijden, mogen zelfs katholieke leken niets schrijven, tenzij om een billijke en gegronde reden door de plaatselijke Ordinaris goedgekeurd.

Hier wordt niet alleen een min of meer vaste medewerking verboden, maar iedere medewerking, hetzij het een artikel, hetzij het een beschouwing, ingezonden stuk of een recensie is. Het plaatsen van advertenties of van nieuwsberichten in dergelijke bladen wordt hier niet bedoeld, maar kan om andere redenen verboden zijn. Door deze bepaling beoogt de Kerk van de ene kant het gevaar te voorkomen, dat katholieke schrijvers zouden verdacht worden van indifferentisme — een gevaar dat vooral dreigt, als zij over neutrale onderwerpen schrijven — en tevens wil zij verhinderen, dat katholieke lezers dergelijke kranten zouden gaan lezen; van de andere kant ziet zij wel degelijk het grote nut ervan in, dat zelfs in anti-katholieke bladen af en toe verschillende kwesties van positief katholiek standpunt uit worden behandeld. Daarom is zij ook bereid om voor afzonderlijke publicaties verlof te geven.

- © *Can. 1387.* — Wat op welke wijze ook tot de zalig- en heiligverklaringsprocessen behoort van de Dienaren Gods, mag zonder verlof van de Congregatie van de Riten niet worden uitgegeven.

Het gaat hier alleen over die processen die reeds bij de H. Congregatie van

de Riten in Rome zijn aanhangig gemaakt en die daar nog niet beëindigd zijn. Deze processen worden in Rome aanhangig gemaakt, wanneer het bisschoppelijk proces is beëindigd en dit samen met de geschriften van de Dienaar Gods in Rome is onderzocht.

- ⊙ *Can. 1388.* — § 1. Alle boeken, uittreksels, werkjes en bladen enz. waarin wordt vermeld, welke aflaten zijn verleend, mogen niet worden uitgegeven zonder verlof van de plaatselijke Ordinaris.

De plaatselijke Ordinaris is hier een van de Ordinarissen die in *can. 1385 § 2* worden opgenoemd. Als op een gedachtenisprentje of op een blaadje een of ander gebed of schietgebed wordt afgedrukt, dat met aflaten is verrijkt, valt dit niet onder de in deze canon vermelde uitgaven. Niettegenstaande dit, bepaalt het Provinciaal Concilie van Utrecht (*Acta et decreta 1924, p. 209*): „De zielzorgers moeten de gedachtenisprentjes van een overledene of van een eerste H. Mis waarop teksten van de H. Schrift en gebeden met aflaten verrijkt voorkomen, nauwkeurig vergelijken voor ze ter perse gaan.”

Can. 1388. — § 2. Er wordt echter uitdrukkelijk verlof van de H. Stoel vereist om in druk te mogen uitgeven, in welke taal het ook zij, zowel de authentieke verzameling van gebeden en vrome werken waaraan de H. Stoel aflaten heeft verbonden, alswel de lijst van de apostolische aflaten, alswel een aflaat(gebeden)verzameling die ofwel vroeger reeds was samengesteld, maar nog nooit is goedgekeurd, ofwel nu voor het eerst uit verschillende aflaatconcessies is samengesteld.

De laatste authentieke uitgave van de z.g. „Gebeden en vrome werken” dateert van 1952. Onder de titel „Aflaten-codex” bestaat er in het Nederlands een vertaling van de editie van 1937. De aflaten die iedere Paus bij het begin van zijn pontificaat laat publiceren, worden apostolische aflaten genoemd.

- ⊙ *Can. 1389.* — De verzamelingen van de decreten van de Romeinse Congregaties mogen niet opnieuw uitgegeven worden, tenzij na voorafverkregen verlof en met onderhouding van de voorwaarden door de leiding van iedere Congregatie gesteld.
- ⊙ *Can. 1390.* — Bij het uitgeven van de liturgische boeken of van hun onderdelen, eveneens van door de H. Stoel goedgekeurde litanieën moet uit een verklaring van de Ordinaris van de plaats waar

deze gedrukt of uitgegeven worden, vaststaan, dat zij met de goedgekeurde uitgaven overeenkomen.

De liturgische boeken zijn: het Romeins missaal, het Romeins brevier, het Romeins rituaal, het Romeins martelaarsboek, het ceremoniaal van de Bisschoppen, het memoriale rituum, het Romeins octaviarium en de verzameling van de decreten van de Ritencongregatie.

In een decreet van de Ritencongregatie van 10 Augustus 1946 wordt het recht om deze liturgische boeken te drukken aan de Vaticaanse Drukkerij gegeven. Andere drukkers hebben uitdrukkelijk verlof nodig van de Ritencongregatie. Een zelfde verlof is nodig voor het uitgeven en drukken van de gregoriaanse zangboeken.

- ⊙ *Can. 1391.* — Vertalingen van de H. Schrift in de volkstaal mogen niet gedrukt worden, tenzij ze door de Apostolische Stoel zijn goedgekeurd, ofwel deze worden uitgegeven onder toezicht van de Bisschoppen en met aantekeningen die vooral zijn ontleend aan de Heilige Kerkvaders en geleerde katholieke schrijvers.

Het schijnt, dat ook de H. Stoel gewoonlijk geen verlof tot uitgeven geeft, tenzij de vertaling van bovenbedoelde aantekeningen is voorzien. Deze aantekeningen echter behoeven niet te worden aangebracht in de uitgaven van evangelie- en epistelpericopen bestemd voor liturgisch gebruik en evenmin in de vertalingen van de liturgische boeken.

- ⊙ *Can. 1392.* — § 1. De goedkeuring van de oorspronkelijke tekst van een werk geldt noch voor de vertalingen daarvan in een andere taal, noch voor andere uitgaven. Daarom moeten en de vertalingen en de nieuwe uitgaven van een goedgekeurd werk van een nieuwe goedkeuring worden voorzien.

Enkele auteurs menen, dat voor een ongewijzigde herdruk binnen enkele maanden geen nieuwe goedkeuring vereist is. Daar echter de wet zelf geen onderscheid maakt, is het tegendeel waarschijnlijker.

Can. 1392. — § 2. Uittreksels uit tijdschriften, die afzonderlijk zijn uitgegeven, worden niet beschouwd als nieuwe uitgaven en behoeven bijgevolg geen nieuwe goedkeuring.

Onder uittreksels kan men overdrukken van bepaalde artikelen verstaan, die afzonderlijk verkrijgbaar zijn, ofwel artikelen die afzonderlijk of met andere samen opnieuw worden uitgegeven.

- © *Can. 1393.* — § 1. In alle bisschoppelijke curies moeten officieel aangestelde boekenkeurders aanwezig zijn, die de uit te geven geschriften aan een onderzoek moeten onderwerpen.

Can. 1393. — § 2. De censoren moeten bij het uitoefenen van hun ambt, met terzijdestelling van alle partijdigheid, alleen voor ogen houden de dogma's van de Kerk en de algemeen door katholieken aanvaarde leer, die vervat ligt in de decreten van de algemene Concilies of in de bepalingen of voorschriften van de Apostolische Stoel en in het eenstemmig gevoelen van gezaghebbende geleerden.

Door dit voorschrift wil de Kerk voorkomen, dat in vrije kwesties wegens de opvattingen van de persoon van de censor of van de school waartoe hij behoort, de vrije meningsuiting zou worden beperkt. Het oordeel echter, of de uitgave van een boek, wegens de inhoud of wegens de vorm, inopportuun is, komt evenwel niet toe aan de censor, maar aan de persoon die het verlot tot uitgeven geeft. Wel kan de censor hem op de inopportiniteit opmerkzaam maken.

Can. 1393. — § 3. Tot censoren moeten worden gekozen uit de saeculiere en religieuze geestelijkheid, zij die wegens hun leeftijd, wetenschap en voorzichtigheid geschikt zijn om in het goed- of afkeuren van leerstellingen de veilige middenweg te bewandelen.

Can. 1393. — § 4. De censor moet zijn oordeel schriftelijk geven. Als dit gunstig is, verlene de Ordinaris de bevoegdheid tot het uitgeven, waaraan echter het oordeel van de censor met vermelding van diens naam moet voorafgaan. Slechts in buitengewone omstandigheden en zeer zelden zal de vermelding van de censor, volgens het voorzichtig oordeel van de Ordinaris, kunnen worden weggelaten.

Can. 1393. — § 5. Aan de schrijver mag de naam van de censor nooit bekend worden, voordat deze een gunstig oordeel heeft gegeven.

- © *Can. 1394.* — § 1. Het verlot waarmee de Ordinaris de bevoegdheid tot uitgeven verleent, moet schriftelijk gegeven worden en moet voor of achter in het boek, boven of onder op het blad of de afbeel-

ding worden afgedrukt met vermelding van de naam van degene die verlof geeft, en van de plaats en de datum waarop het verlof gegeven is.

Dit verlof is alleen maar vereist voor die geschriften die aan de voorafgaande censuur zijn onderworpen. Het wordt gewoonlijk uitgedrukt door de woorden: „Imprimatur” (het worde gedrukt), „Imprimi potest” (het kan gedrukt worden), of door „Evlugetur” (het worde uitgegeven).

Het „Imprimatur” bedoelt geen goedkeuring te zijn van de in het boek vervatte leer en verleent aan de daarin verdedigde leer geen groter gezag; alleen kan men veilig veronderstellen dat het boek niets tegen geloof of zeden zal bevatten. — Dit „Imprimatur” moet voor of achter in het geschrift worden afgedrukt met vermelding van degene die het verleent en van de plaats en de datum van het verleende verlof. Soms wordt aan de censor door de Bisschop de macht geschonken om dit verlof te verlenen. Gewoonlijk plaatst deze dan achter zijn naam: a.h.d. (ad hoc delegatus, daartoe gedelegeerd).

Uit can. 1394 § 1 volgt niet, dat het oordeel van de censor, gewoonlijk uitgedrukt door de woorden: „Nihil obstat” (er is geen bezwaar), in het boek moet worden afgedrukt. Dit kan dus wegblijven. Hoewel deze canon eist, dat ook op religieus plaatwerk worde afgedrukt het „Imprimatur” met de vermelding van diegene die het verlof verleent, en van de plaats en de tijd van het gegeven verlof, wordt dit voorschrift algemeen niet onderhouden. Na verloop van enkele jaren zal zich een algemene gewoonte hebben gevormd krachtens welke minstens de vermelding van de persoon die het verlof geeft, en van de plaats en datum niet meer verplichtend zijn zal. Dikwijls vinden wij op religieuze prentjes het verlof uitgedrukt met de woorden: „cum approbatione ecclesiastica” (met kerkelijke goedkeuring).

In dagbladen waarin een artikel verschijnt dat aan de voorafgaande censuur is onderworpen, behoeft het „Imprimatur” niet te worden afgedrukt.

Can. 1394. — § 2. Als echter blijkt, dat het verlof geweigerd moet worden, moeten op verzoek van de schrijver aan deze de redenen worden bekend gemaakt, tenzij een zwaarwichtige reden daarvan excuseert.

De schrijver kan dan de nodige correcties aanbrengen of desnoods tegen de genomen beslissing in hoger beroep gaan.

B. OVER HET BOEKENVERBOD

- ⊙ *Can. 1395.* — § 1. Het recht en de plicht boeken om een wettige reden te verbieden komt niet alleen toe aan het hoogste kerkelijk gezag voor de gehele Kerk, maar ook aan de particuliere Concilies en aan de plaatselijke Ordinarissen voor hun onderdanen.

De Paus, het hoogste kerkelijk gezag, oefent deze macht gewoonlijk uit door middel van de Congregatie van het H. Officie, aan wier beslissingen ook de gelovigen van de Oosterse Kerk zijn onderworpen. Tot de onderdanen van de Bisschoppen of van particuliere Concilies behoren niet de vreemdelingen en de exempte religieuzen. Zelfs de onderdanen die zich buiten het rechtsgebied van de Bisschop of van het Concilie bevinden, zijn krachtens het positief recht niet aan hun wetten en beslissingen onderworpen, tenzij uitdrukkelijk het tegendeel in de wet is bepaald.

- Can. 1395.* — § 2. Tegen dit verbod, dat intussen van kracht blijft, kan men zich beroepen op de H. Stoel.

Bedoeld is een verbod van een plaatselijke Ordinaris of van een particulier Concilie. In deze gevallen moet men zich wenden tot de Congregatie van het H. Officie.

- Can. 1395.* — § 3. Ook de Abt van een zelfstandig klooster en de hoogste Overste van een exempte clericale kloosterinstelling, samen met hun kapittel of hun raad, kunnen aan hun onderdanen boeken verbieden; hetzelfde kunnen, als uitstel gevaar met zich mee zou brengen, de andere hogere Oversten, samen met hun raad, onder deze voorwaarde echter, dat ze de zaak zo spoedig mogelijk aan de hoogste Overste voorleggen.

Ook de andere kloosteroversten, zelfs de plaatselijke Oversten, kunnen aan hun onderdanen boeken verbieden, met dit verschil evenwel, dat alleen aan een verbod van Oversten in *can. 1395* § 3 genoemd de wettelijke gevolgen zijn verbonden die beschreven zijn in *can. 1398*.

- ⊙ *Can. 1396.* — Boeken die door de Apostolische Stoel veroordeeld zijn, moeten overal en in welke taal ze ook vertaald worden, verboden worden geacht.

Onder Apostolische Stoel moet hier ook verstaan worden de Congregatie van het H. Officie.

Daar in de tekst van de canon staat: „vertaald worden” en niet: „vertaald

zijn", worden krachtens deze canon alleen als verboden beschouwd de vertalingen na de veroordeling tot stand gekomen. De voorafgaande edities en vertalingen worden getroffen door de veroordeling van het boek zelf, zoals uitdrukkelijk werd geleerd in de voorrede van de Index.

- ⊙ *Can. 1397.* — § 1. Het is de plicht van alle gelovigen, vooral echter van geestelijken, kerkelijke waardigheidsbekleders en van degenen, die door geleerdheid uitmunten, de boeken die zij verderfelijk achten, bij de plaatselijke Ordinarissen of bij de H. Stoel aan te brengen. Deze plicht rust heel bijzonder op de Legaten van de H. Stoel, op de plaatselijke Ordinarissen en op de Rectoren van de katholieke universiteiten.

Can. 1397. — § 2. Het is wenselijk, dat bij het aanbrengen van slechte boeken niet alleen de titel van het boek wordt aangegeven, maar ook, inzover het mogelijk is, de redenen worden uiteengezet waarom, naar men meent, het boek verboden dient te worden.

Can. 1397. — § 3. Degenen bij wie boeken worden aangebracht, moeten het als een heilige plicht beschouwen de namen van de aanbengers geheim te houden.

Can. 1397. — § 4. De plaatselijke Ordinarissen moeten, ofwel zelf, ofwel, waar het nodig is, door middel van daartoe geschikte priesters waken over de boeken die in hun eigen rechtsgebied worden uitgegeven of verkocht.

Can. 1397. — § 5. Boeken die een nauwkeuriger onderzoek eisen, of die met meer succes kunnen worden veroordeeld door een uitspraak van het hoogste gezag, moeten door de Ordinarissen aan het oordeel van de Apostolische Stoel worden onderworpen.

- ⊙ *Can. 1398.* — § 1. Het verbieden van boeken heeft tengevolge, dat een boek zonder het vereiste verlof noch uitgegeven, noch gelezen, noch bewaard, noch verkocht, noch in een andere taal vertaald, noch op een of andere wijze aan anderen medegedeeld mag worden.

Deze verbodsbepaling heeft betrekking op ieder geschrift dat ofwel door het recht zelf verboden is (can. 1399) ofwel door de H. Stoel op de Index is geplaatst; per se echter niet op boeken die krachtens de natuurwet als verboden moeten worden beschouwd.

Wat onder uitgeven moet verstaan worden, zie onder can. 1384 § 2. — Hij alleen wordt beschouwd een boek te lezen die een merkelijk deel van een boek met eigen ogen doorloopt en de tekst begrijpt. Het terloops inzien of het horen voorlezen wordt dus hier niet bedoeld. — Men wordt geacht een boek te bewaren, als men het geruime tijd bij zich houdt, welke ook daarvan de bedoeling mag zijn. Een boekbinder of bibliothecaris wordt niet beschouwd verboden boeken te bewaren, wel echter een boekhandelaar die verboden boeken in voorraad heeft. — In deze canon wordt alleen het verkopen van verboden boeken bedoeld aan personen die geen verlof hebben om die boeken te lezen. Zou dus een boekhandelaar geen verlof hebben om verboden boeken te bewaren, dan kan hij deze wel bij een uitgever bestellen en aanstonds aan zijn klanten die verboden boeken mogen lezen, doorsturen. — Over de betekenis van het verbod om verboden boeken aan anderen mede te delen zijn de auteurs het niet eens. Sommigen zien hierin een verbod om de inhoud van het boek aan anderen mede te delen, b.v. door het voorlezen van de tekst. Anderen echter volgen de meest voor de hand liggende oplossing en menen, dat hier alleen maar sprake is van het mededelen van het boek zelf, d. w. z. van het doorgeven, uitlenen, ruilen of schenken van het boekwerk. Wat bibliothecarissen betreft, deze mogen per se aan personen die geen boekenverlof hebben, geen verboden boeken uitlenen. Zijn zij echter verbonden aan neutrale bibliotheken, dan zullen zij bijna altijd geëxcuseerd zijn van dit verbod, als tenminste iemand om een verboden boek vraagt.

Is alleen een artikel in een tijdschrift, in een dictionnaire, encyclopedie of in z.g. miscellanea door het recht zelf of door een uitspraak van het H. Officie verboden, dan wordt de aflevering of de ingebonden jaargang van het tijdschrift, het deel van de dictionnaire of encyclopedie of de miscellanea in zijn geheel, niet als een verboden boek beschouwd. Deze kan men dus bewaren, verkopen, daarin lezen of aan anderen doorgeven. Het verboden artikel mag niet gelezen worden. — Het zelfde geldt voor bloemlezingen uit verschillende werken van een of meer auteurs of voor verzamelde opstellen. Zou een van die opstellen verboden zijn of zouden in een bloemlezing meerdere fragmenten aan veroordeelde of verboden werken zijn ontleend, dan zouden die verzamelingen of bloemlezingen in hun geheel niet onder de verboden boeken moeten gerekend worden. Zelfs als een bloemlezing uit niets anders zou bestaan dan uit onschuldige passages uit de werken van een auteur waarvan alle werken zijn veroordeeld, dan behoeft men een dergelijke bloemlezing niet als verboden te beschouwen. Zouden echter die bloemlezingen of tijdschriften in hun geheel beschouwd vallen onder de algemene verbodsbepalingen van can. 1399, dan zijn ze in hun geheel als verboden te beschouwen en is can. 1398 § 1 op hen zonder meer toepasselijk.

Can. 1398. — § 2. Een boek op welke wijze ook verboden mag

niet opnieuw in het licht gegeven worden, tenzij — nadat de verbeteringen zijn aangebracht — degene die het boek verboden had, zijn Overste of zijn opvolger, daartoe verlof heeft gegeven.

Omdat in deze paragraaf duidelijk een persoonlijk ingrijpen van het kerkelijk gezag wordt verondersteld, worden hier niet bedoeld de boeken die door het recht zelf verboden zijn, maar alle boeken die door de Bisschoppen of door het H. Officie worden veroordeeld, ook al wordt aan de veroordeling de clausule: „Donec corrigatur” (totdat de nodige verbeteringen zijn aangebracht) toegevoegd. Op deze wijze van veroordeling slaan de woorden: op welke wijze ook verboden.

Het oordeel over het feit, of het boek op de juiste wijze is verbeterd, wordt hier gereserveerd aan de instantie die het boek verbodt, zodat niemand anders zich officieel dit oordeel mag aanmatigen.

⊙ *Can. 1399.* — Door het recht zelf worden verboden:

De hier opgesomde geschriften zijn dus door het feit zelve, dat ze hier worden genoemd, verboden boeken; geen enkele verklaring van het kerkelijk gezag behoeft er nog bij te komen.

1°. De uitgaven van de oorspronkelijke tekst en van de oude katholieke vertalingen van de Heilige Schrift, ook die van de Oosterse Kerk, als zij door niet-katholieken zijn uitgegeven; tevens de vertalingen van de H. Schrift in welke taal ook, door dezelfde personen vervaardigd of uitgegeven.

Onder „uitgeven” wordt hier verstaan: het bezorgen van de tekst.

Uit deze bepaling blijkt de zorg van de Kerk, dat de zuivere en onvervalste schriftuurtekst in de handen van haar gelovigen komt. Het kan immers gemakkelijk gebeuren, dat niet-katholieken wegens hun dogmatische vooroordelen de schriftuurtekst minder juist interpreteren en weergeven. Onder niet-katholieken moeten we in deze canon verstaan al degenen, zowel gedoopten als ongedoopten, die niet tot de katholieke Kerk behoren. Zo zijn b.v. verboden de kritische handuitgaven van de hebreeuwse bijbel en van de Septuagint, omdat ze door niet-katholieken zijn uitgegeven; de Statenbijbel, de Leidse vertaling, de nieuwe bijbelvertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap en de vertalingen door de bijbelgenootschappen of door de Getuigen van Jehova verspreid, daar deze door niet-katholieken zijn vervaardigd. Zie verder can. 1400.

2°. De boeken van welke auteur ook, die ketterij of schisma verdedigen of de grondslagen van de godsdienst op welke wijze ook trachten te ondermijnen.

Onder ketterij of ketterse leer wordt verstaan het ontkennen of in twijfel

trekken van iedere leerstelling die door de Kerk duidelijk als dogma wordt aanvaard. Schisma is de ontkenning van het gezag van de Paus en bijgevolg van de noodzaak hem te gehoorzamen. Het is dus niet voldoende, als ketterse of schismatieke leerstellingen alleen maar worden geponoerd, of hun oorsprong, ontwikkeling en juiste inhoud wordt beschreven; er wordt vereist, dat de auteur uitdrukkelijk de waarheid van ketterse leerstellingen of de geoorlooftheid, noodzaak of wenselijkheid van schisma wil aantonen en bewijzen.

In deze canon komt verschillende malen het woord *godsdienst* voor. Over de juiste inhoud en betekenis van dit woord bestond reeds voor 1917, het jaar van de afkondiging van het Kerkelijk Wetboek, onenigheid onder de auteurs. Sommigen verstonden er de katholieke, de enig ware godsdienst onder; anderen echter meenden, dat alleen de godsdienst in het algemeen bedoeld werd. Het Kerkelijk Wetboek heeft in can. 1399 in dit meningsverschil geen partij gekozen, zodat de ware betekenis van het woord godsdienst in can. 1399 ook nu nog twijfelachtig blijft. Vandaar moeten wij volgens de algemene regels van de interpretatie van de kerkelijke wetgeving in ieder geval die betekenis kiezen die zowel door de ene als door de andere opvatting niet wordt verworpen en die bijgevolg de minste beperkingen aan de vrijheid oplegt.

In dit nummer van can. 1399 moeten wij dus praktisch onder de grondslagen van de godsdienst verstaan de grondslagen van de godsdienst als zodanig, d.w.z. die grondwaarheden die gemeenschappelijk zijn aan iedere godsdienst, hetzij natuurlijke, hetzij bovennatuurlijke. Grondslagen van de godsdienst als zodanig zijn b.v. het bestaan en de kenbaarheid van een persoonlijke God. De mogelijkheid echter van de openbaring of de historiciteit van de evangelies en dergelijke waarheden vallen daar niet onder, daar zij behoren tot de grondslagen van de katholieke of christelijke godsdienst. Het is voldoende, dat deze grondslagen van de godsdienst als zodanig in het algemeen eenvoudig worden ontkend, in twijfel getrokken of belachelijk gemaakt.

3°. Boeken die de godsdienst of de goede zeden, met opzet, bestrijden.

Ook hier moeten wij onder godsdienst verstaan de godsdienst in het algemeen; en worden dus vooral die werken bedoeld die het atheïsme en het materialisme verdedigen en iedere vorm van godsdienst verwerpen. Boeken die de katholieke godsdienst bestrijden, vallen onder n. 6 van deze canon. Boeken die de goede zeden bestrijden: daaronder valt ieder geschrift dat zowel theoretisch als practisch de goede zeden aanrandt of ondermijnt (pornografie).

De uitdrukking *met opzet* (opzettelijk, moedwillig) eist in de auteur van het geschrift een welbewuste bedoeling om de godsdienst of de goede zeden aan te vallen. Het is dus niet voldoende, als de auteur uit schuldige onwetendheid de godsdienst of de goede zeden nadeel toebrengt. Gewoonlijk beschouwt men de uitdrukking met opzet gelijkkluidend met het elders in deze canon voorkomende *ex professo*.

Hier dient ook vermeld te worden een decreet van het H. Officie van 1 Juni 1949, waarin nog eens uitdrukkelijk wordt verklaard, dat boeken en geschriften

waarin de leer en de politiek van de Communisten wordt verdedigd, vallen onder de in can. 1399 verboden boeken.

4°. De boeken van ieder niet-katholiek die *ex professo* over de godsdienst handelen, tenzij vaststaat, dat zij niets bevatten wat in strijd is met het katholieke geloof.

Een boek handelt *ex professo* over de godsdienst, als de welbewuste strekking en de opzet van het gehele boek of van een groot gedeelte daarvan op de godsdienst betrekking hebben. Hier wordt dus het geval uitgesloten, dat het boek slechts terloops over een godsdienstig onderwerp spreekt.

Over de betekenis van het woord godsdienst in dit nummer zijn de auteurs het niet eens. Sommigen menen, dat hier bedoeld wordt ieder geschrift dat *ex professo* over een godsdienstig onderwerp handelt; anderen zijn van mening, dat men hier moet lezen: boeken die *ex professo* over de katholieke godsdienst handelen, d. w. z. een katholiek godsdienstig onderwerp behandelen. Vanwege de twijfelachtige inhoud van het woord godsdienst, moet men er hier de katholieke godsdienst onder verstaan. Deze boeken immers worden door beide opvattingen verboden beschouwd. Derhalve vallen boeken waarin door niet-katholieken *ex professo* wordt gehandeld over protestantisme, jodendom of over heidense godsdiensten, niet onder deze bepaling. Wel als dezelfde personen over de katholieke godsdienst schrijven. Over de katholieke godsdienst handelt men niet, als men schrijft over de geschiedenis of de actuele toestand van de katholieke godsdienst of beter van de katholieke Kerk.

Zelfs boeken van niet-katholieken die *ex professo* over de katholieke godsdienst handelen, mogen gelezen worden, als op een of andere wijze vast is komen te staan, dat zij niets tegen het katholieke geloof en derhalve de rechtzinnige leer bevatten. Men moet er dus van uitgaan, dat zij wel iets tegen het katholieke geloof zullen bevatten, totdat het tegendeel bewezen is.

5°. Boeken waarover sprake is in can. 1385 § 1, n. 1 en in can. 1391; en eveneens van de geschriften waarover sprake is in de aangehaalde can. 1385 § 1, n. 2, die boeken en boekjes die nieuwe verschijningen, openbaringen, visioenen, voorspellingen en wonderen verhalen of die nieuwe devoties invoeren, ook al gebeurt dit onder voorwendsel, dat het private devoties zijn, als deze uitgegeven zijn in strijd met de kerkelijke voorschriften.

Als verboden lectuur moeten dus beschouwd worden: de boeken van de H. Schrift, de aantekeningen en commentaren daarop, als ze zijn uitgegeven zonder voorafgaande censuur en zonder verlof van de plaatselijke Ordinaris; eveneens de vertalingen van de H. Schrift die gedrukt zijn zonder dat deze door de H. Stoel zijn goedgekeurd, ofwel uitgegeven zijn zonder aantekeningen ofwel niet onder bisschoppelijk toezicht zijn tot stand gekomen. Tenslotte boeken of

boekjes — dus niet ieder geschrift — die nieuwe verschijningen, openbaringen, visioenen, voorzeggingen en wonderen verhalen of nieuwe devoties invoeren, als ze vallen onder de categorieën van boeken en boekjes die in can. 1385 § 1, n. 2 worden opgesomd, en als ze uitgegeven worden zonder voorafgaande censuur en zonder verlof. — Als nieuwe verschijningen en dergelijke moeten niet alleen beschouwd worden verschijningen die onlangs hebben plaats gehad, maar ook die welke vroeger onbekend waren en nu voor het eerst bekend worden gemaakt. — Nieuwe devoties zijn al diegene, die niet door de Kerk zijn goedgekeurd of nog niet reeds enige tijd geduld werden.

De in can. 1385 § 1, n. 2 genoemde geschriften die niet tot de hier opgesomde behoren, zijn dus niet verboden, ook al zijn ze zonder de vereiste kerkelijke goedkeuring uitgegeven.

6°. Boeken die een of ander katholiek dogma bestrijden of belachelijk maken, die dwalingen door de H. Stoel veroordeeld verdedigen, die met minachting over de goddelijke eredienst spreken, die de kerkelijke tucht trachten te ondermijnen en die opzettelijk de kerkelijke hiërarchie of de geestelijke of kloosterlijke staat bespotten.

Onder dwalingen door de H. Stoel veroordeeld worden niet alleen de persoonlijk door de Paus veroordeelde leerstellingen gerekend, maar ook die leerstellingen die door het H. Officie of door de Bijbelcommissie of door een andere Romeinse Congregatie zijn veroordeeld. — Ieder boek wat op een merkelijke wijze de eerbied, achting en waardering voor de goddelijke eredienst of voor haar onderdelen vermindert valt onder deze bepaling. — De kerkelijke tucht wordt ondermijnt door boeken die het gezag van de Paus of van de Bisschoppen of hun bekwaamheid als bestuurders openlijk ontkennen of in twijfel trekken, die de kerkelijke wetgeving in haar geheel of in haar voornamste onderdelen als nutteloos of onredelijk bestempelen.

Men dient goed voor ogen te houden, dat het bespotten van een of andere Paus, een of andere Bisschop, priester of religieus niet per se een bespotten is van de hiërarchie of van de priesterlijke of kloosterlijke staat. Tenslotte dient vermeld te worden, dat alleen in het laatste geval het Kerkelijk Wetboek opzet eist. Voor de eerste in dit nummer opgesomde categorieën van boeken is dit dus niet vereist.

7°. Boeken die welk soort ook van bijgeloof, waarzeggerij, tovenarij, spiritisme en andere dergelijke dingen leren of aanbevelen.

Derhalve worden niet die boeken bedoeld die dergelijke feiten alleen maar verhalen of beschrijven. Bovendien beoogt dit nummer alleen die vormen van bijgeloof en tovenarij die op een natuurlijke wijze niet te verklaren zijn en dus alleen maar door tussenkomst van de duivel tot stand kunnen komen. Het zijn dus vormen van duivelverering die hier bedoeld worden. Vandaar dat hier niet verboden worden die boeken die bepaalde ongewone dingen leren en aanbevelen

die op natuurlijke wijze verklaarbaar zijn, zoals goochelen, helderziendheid, magnetisme, radioaestisie en hypnotisme.

8°. Boeken die het duel, zelfmoord of echtscheiding voor geoorloofd verklaren, die over vrijmetselaarssecten en andere dergelijke verenigingen handelen en daarvan beweren, dat ze voor de Kerk en de Staat niet verderfelijk, maar nuttig zijn.

Als soortgelijke verenigingen als de vrijmetselarij moeten hier beschouwd worden die verenigingen, die openlijk of in het geheim de Kerk of de Staat belagen en die op een of andere wijze van hun leden geheimhouding eisen. Niet alle anarchistische of communistische verenigingen worden dus bedoeld.

9°. Boeken die wellustige en onzedelijke dingen ex professo behandelen, verhalen of leren.

Deze bepaling slaat niet op boeken die betrekking hebben op de geneeskunde, anatomie of moraal, alhoewel zij misschien minder eerbare gedeelten bevatten, maar alleen op die werken die wellustige en gemene dingen behandelen, verhalen of leren omwille van de onzedelijkheid zelf; met andere woorden vuilschrijverij of pornografie.

De uitzondering omtrent zedeloze boeken van oudere en nieuwere z.g. klassieke schrijvers, vroeger gemaakt voor letterkundigen en leraren in de letterkunde, is in het Kerkelijk Wetboek niet meer opgenomen en derhalve krachtens can. 6 no. 6 van het Kerkelijk Wetboek komen te vervallen.

Op 2 April 1952 publiceerde het H. Officie een vermaning omtrent het lezen en uitgeven van zedeloze geschriften. Daarin wordt aan alle gelovigen de zware plicht voorgehouden, zich te onthouden van het lezen van dergelijke boeken en tijdschriften. Tevens wordt er met nadruk op gewezen, dat het een plicht is van alle opvoeders er voor te zorgen, dat de hun toevertrouwde personen dergelijke geschriften niet in handen krijgen. Tenslotte wordt benadrukt, dat de burgerlijke overheid er voor moet waken, dat er geen geschriften worden uitgegeven die de grondslagen van de natuurlijke zedelijkheid ondermijnen.

10°. Uitgaven van de door de H. Stoel goedgekeurde liturgische boeken waarin iets veranderd is, zodat ze met de authentieke door de H. Stoel goedgekeurde uitgaven niet meer overeenkomen.

Welke de liturgische boeken zijn, zie onder can. 1390. Vanzelfsprekend gaat het hier over opzettelijke veranderingen en niet over drukfouten en dergelijke.

11°. Boeken waarin onechte of door de H. Stoel verboden of herroepen aflaten worden verspreid.

Zeker onecht of minstens herroepen zijn aflaten van duizend of meer jaren en gedeeltelijke aflaten van een ongewoon en vreemd aantal dagen of jaren, b.v. 555 dagen.

12°. Afbeeldingen, op welke wijze ook gedrukt, van Onze Heer Jezus Christus, van de H. Maagd Maria, van engelen, heiligen of van andere dienaren Gods die strijdig zijn met de geest en de decreten van de Kerk.

Van de geest en de decreten van de Kerk wijken zonder twijfel af prenten of platen die een dogmatische dwaling weergeven, die heiligen in on gepaste kleding voorstellen, die zo realistisch het lijden van Christus uitbeelden, dat het afkeer en walging bij de gelovigen opwekt, die Christus of heiligen uit de oudheid in moderne of nationale klederdracht voorstellen, die een wereldse geest ademen, en die dienaren Gods die nog niet zijn zaligverklaard met aureool of lichtglans weergeven.

- © *Can. 1400.* — Het gebruik van boeken waarover in can. 1399 n. 1 sprake is, en van boeken die uitgegeven zijn tegen het voorschrift van can. 1391, wordt alleen aan hen toegestaan die zich op welke wijze ook op theologie- of bijbelstudie toeleggen, als tenminste deze boeken getrouw en volledig zijn uitgegeven en in de inleidingen of aantekeningen de katholieke dogma's niet bestreden worden.

Uit het doel van deze uitzondering valt af te leiden, dat hier een meer wetenschappelijk zich toeleggen op de theologie en op de H. Schrift bedoeld wordt, zoals dat pleegt te gebeuren op de seminaries en op de universiteiten en door priesters en ontwikkelde leken die hun theologische en bijbelse kennis naderhand verdiepen. Dergelijke personen mogen dus gebruik maken van uitgaven en vertalingen door niet katholieken bezorgd of van vertalingen van katholieken die niet door de H. Stoel of de Bisschop zijn goedgekeurd.

Moeilijk valt aan te nemen, dat deze uitzondering ook geldt voor hen die godsdienstcursussen volgen of bijbelkringen bezoeken.

Op het eerste gezicht schijnt de clause : „als tenminste deze boeken getrouw en volledig zijn uitgegeven”, zowel op de uitgaven van de oorspronkelijke tekst en van de oude katholieke vertalingen (vgl. can. 1399 n. 1) betrekking te hebben, alswel op de vertalingen in de volkstaal (vgl. can. 1391). Gelet echter op de ontwikkeling van deze tekst en op de letter van deze canon, nl. het woord : „uitgegeven”, moeten we concluderen, dat deze clause alleen slaat op de uitgaven van de oorspronkelijke tekst en van de oude katholieke vertalingen en niet op de vertalingen in de volkstaal, waarover in can. 1391 sprake is; want zou dit het geval zijn, dan zou er moeten staan : „als tenminste deze boeken getrouw en volledig zijn uitgegeven en *vertaald*.” Wat de uitgaven betreft van de oorspronkelijke tekst en van de oude katholieke vertalingen, wordt er volgens de letterlijke uitleg geëist, dat deze uitgaven een getrouwe en onverminkte weergave zijn van de oorspronkelijke schriftuurtekst of van de oude vertalingen. Derhalve zouden alle kritische edities van de hebreeuwse bijbel verboden zijn, omdat daarin de deuterocanonieke boeken ontbreken. Deze letterlijke uitleg komt in strijd met de bedoeling van de wet, met de opvatting van de meeste auteurs

en met de algemeen geldende gebruiken. Vandaar kan men veilig aannemen, dat alle tegenwoordig bestaande kritische uitgaven van de oorspronkelijke schriftuurtekst of van de oude katholieke vertalingen, als in de inleidingen of aantekeningen de katholieke dogma's niet bestreden worden, door allen, die zich op theologie- of bijbelstudie toeleggen, gebruikt kunnen worden.

- ⊙ *Can. 1401.* — Kardinalen van de H. Roomse Kerk, Bisschoppen, ook Titulairbisschoppen en andere Ordinarissen zijn, met inachtneming van de nodige voorzorgen, niet onderworpen aan het kerkelijk boekenverbod.

Onder andere Ordinarissen worden onder anderen gerekend: de Vicaris-generaal, de Apostolische Praefecten en de hogere Oversten van clericale exempte kloosterinstellingen.

- ⊙ *Can. 1402.* — § 1. De Ordinarissen kunnen aan hun onderdanen voor boeken die door het recht zelf of door een decreet van de H. Stoel verboden zijn, slechts verlof geven voor afzonderlijke boeken en alleen in dringende gevallen.

Dit wil niet zeggen, dat zij maar voor één werk tegelijk verlof kunnen geven; zij kunnen het ook voor meerdere afzonderlijk te noemen boeken tegelijk. Een algemeen verlof wordt dus uitgesloten. Dringende gevallen zijn dan aanwezig, als men verplicht is een verboden boek te lezen en men geen tijd heeft dit in Rome aan te vragen.

De Congregatie van het H. Officie verleende aan de Nederlandse en Belgische Bisschoppen de volgende uitgebreidere volmacht n.l.: „Om aan de hun onderworpen gelovigen voor niet langer dan drie jaar verlof te geven om verboden boeken en tijdschriften te lezen en achter slot te bewaren, zodat ze niet in de handen van anderen kunnen komen; en dit slechts met voorzichtigheid en om een billijke en redelijke grond, namelijk aan hen alleen die deze boeken en tijdschriften werkelijk moeten lezen om ze te bestrijden ofwel om hun ambt uit te oefenen ofwel om hun studies te voltooien; hiervan zijn uitgezonderd werken die ex professo ketterij of schisma verdedigen, of ook die boeken die de fundamenten van de godsdienst trachten te ondermijnen, eveneens werken die ex professo wellustige zaken behandelen.”

Na afloop van drie jaar moet men de dispensatie weer opnieuw aanvragen en kan de Bisschop deze opnieuw verlenen. Het aanvragen van deze dispensaties kan men het best doen langs de pastoor van de parochie waar men woont.

Ook bezitten verschillende Oversten van exempte clericale kloosterinstellingen krachtens bijzonderer voorrechten de volmacht om te dispenser en in het kerkelijk boekenverbod.

Can. 1402. — § 2. Als de Ordinarissen van de Apostolische Stoel een algemene volmacht hebben verkregen om hun onderdanen ver-

lof te geven verboden boeken te bewaren en te lezen, mogen zij dit slechts met voorzichtigheid en om een billijke en redelijke grond toestaan.

- ⊙ *Can. 1403.* — § 1. Zij die een pauselijke volmacht hebben verkregen om verboden boeken te lezen en te bewaren, mogen dien-tengevolge nog geen enkel boek lezen wat door hun Ordinarissen is verboden, tenzij in het pauselijk indult hen uitdrukkelijk verlof wordt gegeven om boeken door wie dan ook veroordeeld te lezen en te bewaren.

Het boekenverlof van de H. Stoel moeten zowel geestelijken als leken als kloosterlingen aanvragen aan de Congregatie van het H. Officie. Deze eist bij iedere aanvraag van saeculiere geestelijken een aanbeveling van de plaatselijke Ordinaris, bij die van kloosterlingen van hun Overste en bij de aanvraag van leken van hun pastoor of biechtvader. Tevens moeten de redenen van het verzoek om dispensatie worden aangegeven.

Can. 1403. — § 2. Bovendien zijn zij streng verplicht de verboden boeken zo te bewaren, dat zij niet in de handen van anderen kunnen komen.

- ⊙ *Can. 1404.* — Boekhandelaren mogen boeken die *ex professo* over wellustige zaken handelen, niet verkopen, uitlenen of bewaren; de overige verboden boeken mogen ze niet ter verkoop in voorraad hebben, tenzij ze het vereiste verlof van de H. Stoel verkregen hebben, en ze mogen ze aan niemand verkopen, tenzij ze veilig kunnen veronderstellen, dat ze door de koper rechtmatig gevraagd worden.

Heeft een boekhandelaar dit verlof niet, dan kan hij wel een verboden boek voor iemand met boekenverlof bestellen en het hem aanstonds doorsturen.

- ⊙ *Can. 1405.* — § 1. Het boekenverlof door wie ook verkregen ontslaat niemand op enigerlei wijze van de natuurwet, die verbiedt om boeken te lezen die voor hem een naaste gelegenheid tot zondigen zijn.

Can. 1405. — § 2. De plaatselijke Ordinarissen en andere zielzorgers moeten de gelovigen waarschuwen voor het gevaar en het nadeel van het lezen van slechte en vooral van door de Kerk verboden lectuur.

C. STRAFBEPALINGEN

- ⊙ *Can. 2318.* — § 1. De excommunicatie, aan de Apostolische Stoel op een speciale wijze voorbehouden, belopen door het feit zelve: als het werk gepubliceerd is, de uitgevers van boeken van afvalligen, ketters en scheurmakers die geloofsafval, ketterij of schisma verdedigen, en tevens zij die deze boeken en andere boeken die door een apostolisch schrijven met name zijn verboden, verdedigen of die ze opzettelijk zonder het vereiste verlof lezen of bewaren.

Afvalligen zijn zij die als christen gedoopt zijn en die geheel het christelijk geloof vaarwel zeggen. Ketteren zijn die gedoopten die een van de door de Kerk voorgehouden geloofswaarheden ontkennen of in twijfel trekken. Scheurmakers worden die gedoopten genoemd die het kerkelijk gezag ontkennen.

Door deze straf worden op de eerste plaats de uitgevers getroffen, dus niet de auteur of de drukker. Vervolgens de personen die deze boeken verdedigen, en die, klaarbewust van deze strafbepaling, met volle kennis en volledig vrije wil, deze boeken lezen of bewaren. Dezelfde straf belopen ook deze laatste personen, als het gaat over boeken die met name door de Paus zijn veroordeeld. Deze boeken worden in de Index van de verboden boeken aangegeven met †.

Met nadruk zij er op gewezen, dat men in deze canon onder boek niet mag verstaan ieder uitgegeven geschrift, zoals in *can. 1384 § 2* boek werd omschreven. Maar hier moet men boek nemen in de meest strikte zin: een publicatie van een zekere omvang en eenheid. Zie p. 20.

Gewone biechtvaders kunnen van deze straf, die men door het feit van de overtreding belooft, niet zonder meer ontslaan.

Can. 2318. — § 2. Auteurs en uitgevers die zonder het vereiste verlof boeken van de H. Schrift of aantekeningen of commentaren daarop laten drukken, belopen door het feit zelf de excommunicatie, die aan niemand is voorbehouden.

Ook in deze paragraaf worden de drukkers niet genoemd; wel belooft men de straf door het laten drukken en niet door het uitgeven, zoals in de eerste paragraaf.

HOOFDSTUK III

DE INDEX VAN VERBODEN BOEKEN

Naast de algemene normen, volgens welke sommige boeken als verboden moeten worden beschouwd, heeft de Kerk ook een lijst samengesteld van boeken, welke met name veroordeeld zijn.

Zo'n lijst werd voor het eerst opgesteld door Paus Paulus IV in 1559; in 1564 bekrachtigde Paus Pius IV een aangevulde lijst, welke op verzoek van de Vaders van de Kerkvergadering van Trente was opgesteld, en die genoemd wordt *De Index van de Kerkvergadering van Trente*. Na verschillende kleinere wijzigingen en aanvullingen liet Paus Leo XIII in 1900 deze lijst nauwkeurig herzien en verbeteren. Hierbij werden ongeveer 800 boeken en geschriften weggelaten, nl. alle boeken, welke gezien de veranderde tijdsomstandigheden als niet meer zo gevaarlijk werden beschouwd; verder alle boeken die door de Pausen of algemene Kerkvergaderingen vóór het jaar 1600 waren veroordeeld (zoals b.v. de werken van de ketteren uit de 15e en 16e eeuw).

Later volgden nieuwe edities, welke slechts van de voorafgaande verschilden doordat de latere veroordelingen hierin waren opgenomen. De laatstverschenen editie van de *Index librorum prohibitorum* werd op bevel van Paus Pius XII uitgegeven in 1948.

De na deze datum verschenen veroordelingen worden gepubliceerd in het officiële orgaan van de H. Stoel, de *Acta Apostolicae Sedis*.

VERKLARING DER TERMEN

Wanneer een bepaald werk door de H. Stoel veroordeeld wordt, vallen onder die veroordeling ook alle op dat tijdstip reeds verschenen uitgaven, tenzij de veroordeling tot een bepaalde druk wordt beperkt. Latere uitgaven zijn eveneens verboden, tenzij door de bevoegde instantie is uitgemaakt, dat het boek op de juiste wijze is verbeterd. Vergelijk hierover de bovenverklaarde canon 1398 § 2.

Wordt een boek in de oorspronkelijke taal aangegeven, dan zul-

len ook alle reeds verschenen vertalingen als veroordeeld moeten worden beschouwd. Dit blijkt uit het vroegere voorwoord op de Index. Indien alleen een bepaalde vertaling is veroordeeld, dan valt alleen deze er onder, niet het oorspronkelijke werk of andere reeds bestaande vertalingen. Latere vertalingen zijn verboden krachtens canon 1396.

Van sommige schrijvers worden in de Index *opera omnia* (alle werken) veroordeeld. Onder „opera” worden hier alle boeken in de strikte zin verstaan, dus een uitgegeven geschrift van een zekere omvang en eenheid, en niet andere geschriften, tenzij het gaat over geschriften, welke reeds door can. 1399 verboden worden. Vergelijk hieromtrent hoofdstuk II onder can. 1384 § 2.

Door een dergelijk verbod worden vervolgens alleen die werken van zo'n auteur getroffen, welke op het tijdstip van de veroordeling reeds verschenen waren. Gewoonlijk moet men van de later verschenen werken veronderstellen dat ze onder een van de categorieën der in can. 1399 verboden boeken vallen. Dergelijke later verschenen werken mogen dus niet gelezen worden, zolang niet uitdrukkelijk het tegendeel vaststaat.

Wat betreft de reeds verschenen werken, daarbij dient nog een onderscheid te worden gemaakt: viel de veroordeling vóór Januari 1940 dan zijn er uitzonderingen mogelijk zoals blijkt uit het voorwoord op de Index (afgedrukt in de uitgaven van 1911 tot aan die van 1929 exclusief). Vóór die datum gold de term „*opera omnia*” als een algemene waarschuwing tegen zo'n auteur, maar de draagwijdte van een dergelijke waarschuwing was verschillend naargelang het ging over een niet-katholieke dan wel over een katholieke schrijver.

Betreft het een niet-katholieke schrijver, dan zijn al diens werken, welke *ex professo* over het geloof handelen, zonder meer verboden; zijn overige werken alleen dan als zij onder een van de verbodsbepalingen van can. 1399 vallen. Betreft het daarentegen een katholieke auteur, dan zijn al zijn werken, welke *ex professo*

over het geloof handelen, verdacht en mogen dus niet gelezen worden, zolang niet uitdrukkelijk vaststaat dat ze niet onder een van de verbodsbepalingen van can. 1399 vallen.

In de editie van de Index van Januari 1940 wordt echter uitdrukkelijk opgemerkt, dat de woorden „opera omnia” voortaan in hun meest voor de hand liggende betekenis moeten genomen worden, en dat dus volgens de thans geldende praktijk daaronder vallen: alle werken van zo'n auteur zonder uitzondering.

Kort samengevat kan men dus zeggen:

1. Zijn van een auteur na Januari 1940 alle werken veroordeeld, dan valt daaronder ieder werk van zo'n schrijver, dat op het tijdstip van de veroordeling reeds verschenen was.

2. Is een dergelijke veroordeling geschied vóór Januari 1940, dan zijn krachtens deze kwalificatie alle werken, welke ex professo over het geloof handelen, zonder meer veroordeeld, wanneer het gaat over een niet-katholieke auteur; alleen verdacht, wanneer het een katholieke schrijver betreft.

Om deze reden worden als niet verboden geacht: *Le rêve* van Zola; *Essai de grammaire générale* van Proudhon; *Le crime de Silvestre Bonnard* van An. France.

Soms worden *omnes fabulae amatoriae* (alle romans) van een auteur veroordeeld. Daaronder vallen alleen zijn romans en dus niet drama's, blijspelen e.d.; wel echter ook die romans welke geen eigenlijke liefdesromans zijn. Dit verbod wordt door de *auctores probati* (de tot oordelen bevoegden) algemeen zo geïnterpreteerd, dat daardoor alle romans van zo'n schrijver verdacht zijn, en dus niet gelezen mogen worden tenzij uitdrukkelijk vaststaat dat ze niet vallen onder de bepalingen van can. 1399. Op deze titel beschouwt men o.m. als niet verboden: *Eugénie Grandet* van Balzac; *Le mare du diable*, *La petite fadette* en *François le Champi* van G. Sand; *Le comte de Monte-Christo*, *Le capitaine Pamphile* en *Jehanne la Pucelle* van Alex. Dumas (vader). Bij de beoordeling van dergelijke romans lette men echter niet alleen op de bepaling van

can. 1399 n. 9, die opzettelijk zedeloze geschriften veroordeelt, maar ook op n. 3, over boeken, welke de vrije liefde, neo-malthusianisme e.d. willen goedpraten, en op n. 8, waardoor boeken worden verboden, die het duel, de echtscheiding e.d. verdedigen. Dit geschiedt immers niet zelden in romans met een leerstellige strekking, zoals enige van Alex. Dumas (zoon).

Wie zekerheid wenst over een of andere bepaalde titel van een auteur (b.v. H. de Balzac) wiens geschriften door een verbodsbepaling werden getroffen, kan (wat de in het Nederlands vertaalde werken betreft) steeds met vrucht het *Lectuur-Repertorium* raadplegen (uitgegeven door het A. S. K. B. bij Vlaamsche Boekcentrale te Antwerpen en Nederland's Boekhuis te Tilburg).

LIJST VAN DE VOORNAAMSTE VERBODEN WERKEN

In deze lijst zijn alle werken opgenomen, welke na 1900 veroordeeld zijn; van de werken voor 1900 veroordeeld zijn alleen die opgenomen, welke op het ogenblik nog van meer belang zijn. Het jaartal tussen haakjes geeft het jaar van veroordeling aan.

I. ALLE WERKEN ZIJN VER-
OORDEELD VAN:

Bayle, Pierre (1757).
 Bruno, Giordano (1600).
 Buoniauti, Ernesto (1944).
 Croce, Benedetto (1934).
 D'Annunzio, Gabriele (1928).
 France, Anatole (1922).
 Gentile, Giovanni (1934).
 Gide, André (1952).
 Guignebert, Charles (1933).
 Hobbes, Thomas (1703).
 Hume, David (1827).
 Loisy, Alfred (1932).
 Maeterlinck, Maurice (1914).
 Molinos, Michael de (1687).
 Moravia, Alberto (pseud. van Alb. Pincherle, 1952).
 Oriani, Alfredo (1940).
 Proudhon, Pierre-Jos. (1852).
 Sartre, Joh. Paulus (1948).
 Van Espen, Zegerus Bern. (1732).
 Verona, Guido da (1920).
 Zola, Emile (1898).

II. ALLE ROMANS ZIJN VER-
OORDEELD VAN:

Balzac, Honoré de (1864).
 Champfleury (pseud. van J. Fleury, 1864).

D'Annunzio, Gabriele (1911).
 Dumas, Alexandre (Vader en Zoon, 1863).
 Feydeau, Ernest (1864).
 Murger, Henry (1864).
 Sand, George (pseud. van Mme A. Dudevant, 1863).
 Soulié, Frederic (1864).
 Stendhal, Henri Beyle de (1864).
 Sue, Eugène (1852).

III. AFZONDERLIJKE WERKEN
VAN:

Action (L') Française: (Tijdschrift tot 10 Juli 1939) (1926).
 Action (L') Française et le Vatican (1927).
 Alfarié, Prosper; Couchoud, Paul-Louis; Bayet, Albert: Le problème de Jésus et les origines du christianisme (1933).
 Alvi, Ciro: S. Francesco d'Assisi; romanzo (1904).
 Annales de philosophie chrétienne (L. Laberthonnière, 1913).
 Arzubide, Germán List: Practica de educación irreligiosa (1936).
 Assmus, Burghard: Klosterleben (1937).

Avancini, Damiano: *Modernismo* (1914).

Baluzius, Stephanus: *Vitae paparum avenionensium*.... (1699). Toegestaan is de editie van Parijs 1916.

Barbier, Emmanuel: *Ne mêlez pas Léon XIII au libéralisme* (1908). — *Le progrès du libéralisme catholique*.... (1908).

Batavia sacra. (H. van Heussen, 1716).

Batifol, Pierre: *L'Eucharistie* (1907). Toegestaan is de verbeterde editie van 1913.

Beghey, Attilio; **Favero, Alessandro**: *S. E. Monsignor arcivescovo L. Puecher-Passavalli*... (1913).

Bergmann, Ernst: *Die deutsche Nationalkirche* (1934). — *Die natürliche Geistlehre* (1937).

Bergson, Henri: *Essai sur les données immédiates de la conscience* (1914). — *L'évolution créatrice* (1914). — *Matière et mémoire* (1914).

Bonnefoy, Jehan de (pseud.): *Le catholicisme de demain* (1909). — *Les leçons de la défaite*... (1909). — *Vers l'unité de croyance* (1909).

Book of common prayer (1714).

Brémond, Henri: *Sainte Chantal* (1913).

Buisson, Ferdinand: *La religion, la morale et la science*.... (1903).

Buonaiuti, Ernesto: *Saggi di filologia e storia del nuovo testamento* (1910). — *La genesi della dottrina agostiniana intorno al peccato originale* (1918). — *Sant' Agostino* (1918). — *Ricerche religiose* (Rivista) (1925). — *La Chiesa Romana*

(1933). — *Pietre miliari nella storia del cristianesimo* (1936). — *Storia del cristianesimo* (1942). — *Opera et scripta omnia* (1944).

Bureau, Paul: *La crise des temps nouveaux* (1908).

Carlo, Pedriali Gian: *Ho visto P. Pio* (1952).

Carlo, Trabucco: *Il mondo di P. Pio* (1952).

Carmelo, Camilleri: *P. Pio da Pietrelcina* (1952).

Cavaciocchie Guiseppe: *Padre Pio da Pietrelcina* (1926).

Cazal, Edmond: *Sainte Thérèse* (1921).

Charlier, Louis: *Essai sur le problème théologique* (1942).

Chenu Dominique: *Une école de théologique: Le Saulchoir* (1942).

Chouilly, L.: *Carnet du petit citoyen* (1912).

Claraz, Jules: *Le mariage des prêtres* (1912).

Clericus germanicus (pseud.): *Der Modernisteneid*.... (1911).

Cocles, Angelo (pseud.): *Cento e cento e cento pagine del libro segreto di Gabr. D'Annunzio*.... (1935).

Coenobium. *Rivista internazionale di liberi studi* (1907).

Cogni, G.: *Il razzismo* (1937).

Combe, Gilbert-Jos.-Em.: *Le grand coup avec sa date probable*.... (1901). — *Le secret de Mélanie*.... (1907).

Comte, Auguste: *Cours de philosophie positive* (1864).

Congrès d'histoire du christianisme (P. Couchoud, 1933).

Corbató, José Domingo Maria : El immaculado san José.... (1907).

Coubé, Stéphen : Ames juives (1913).

Coulange, Louis (pseud. van J. Turmel) : Catéchisme pour adultes (1930). — The Life of the Devil (1930). — La Messe (1930). — La Vierge Marie (1930).

Coulevain, Pierre de (pseud.) : Le roman merveilleux (1915).

Courcoulal, Paul : Le „Danger” de l'Action Française.... (1928).

Cousin, Victor : Cours de l'histoire de la philosophie (1844).

Croce, Benedetto : Storia d'Europa nel secolo decimonono (1932).

Dain Cohenel (pseud. van Dolindo Ruotolo) : La Sacra Scrittura (1940).

D'Alma Jean (pseud.) : La controverse du quatrième évangile (1908).

D'Annunzio, Gabriele : Omnes fabulae amatoriae (1911). — Omnia opera dramatica (1911). — Prose scelte (1911). — Reliqua opera (tragedie, commedie, misteri, romanzi, nouvelle, poesie) fidei et morum offensiva (1928). — Solus ad solam (1939). — Zie ook : Cocles.

Darwin, Erasmus : Zoonomia or the laws of organic life (1817).

Daudet, Léon : Le Voyage de Shakespeare (1927). — Les Bacchantes (1932).

D'Azzi, C. Romano (pseud.) : Un vasto inganno.... (1908).

Delafosse, Henri (pseud. van J. Turmel) : Les écrits de Saint Paul (1930). — Lettres d'Ignace d'Antioche (1930). — Le Quatrième Evangile (1930).

Dellhora, Guillermo : La Iglesia Católica ante la critica.... (1930).

Denis, Charles : Un carême apologétique sur les dogmes fondamentaux (1903). — L'Église et l'état.... (1903).

Dennefeld, Louis : Le Messianisme (1930).

De Récalde, J. : Histoire de la Compagnie de Jésus d'après les documents.... (1923).

De Rossi, Guiseppe : Padre Pio da Pietrelcina (1926).

De Roux (Mis) : Charles Maurras et le nationalisme de l'Action Française (1928).

Descartes, Renatus : Epistola ad Patrem Dinet.... (1663). — Epistola ad celeberrimum virum... (1663). — Notae in programma quoddam.... (1663). — Opera philosophica (1663). — Les passions de l'âme (1663). — Meditationes de prima philosophia.... (1720).

Dimnet, Ernest : La pensée catholique dans l'Angleterre contemporaine (1907).

Dolonne (pseud.) : Le clergé contemporain et le célibat (1912).

Domenico, Argentieri : La prodigiosa di P. Pio (1952).

Dompierre, Jean de (pseud.) : Comment tout cela va finir.... (1901).

Donato, Apollonio : Incontri con P. Pio (1952).

Duchesne, Louis : Histoire ancienne de l'Église (1912).

Dupin, Antoine (pseud. van J. Turmel) : Le dogme de la trinité dans les trois premiers siècles (1908).

Église (Ce qu'on a fait de l'); étude d'histoire religieuse... (1913).

Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts... publié par m. Diderot et m. D'Alembert (1779).

Erigena, Ioannes Scotus: De divisione naturae... (1864).

Événements (Les) et la foi 1940—1952 (Jeunesse de l'Eglise) (1953).

Febronius, Justinus (pseud. van J. Hontheim): De statu Ecclesiae et legitima potestate romani pontificis... (1773).

Fénélon, François de Salignac: Explication des maximes des Saints sur la vie intérieure (1699).

Ferracci, Valerianus: Cenni biografici della serva di Dio Paolo Mandatori-Sacchetti (1912).

Filosofia della fede; appunti... (1909).

Flaubert, Gustave: Madame Bovary (1864). — Salammbô (1864).

Fleg, Edmond: L'enfant prophète (1940). — Jésus raconté par le Juif errant (1940).

Fogazzaro, Antonio: Il santo; romanzo (1906). — Leila; romanzo (1911).

Francé, Raoul: Von der Arbeit zum Erfolg (1937).

Franco, Lotti: P. Pio da Pietrelcina (1952).

Frohschammer, Jacob: Ueber den Ursprung der menschlichen Seelen (1857). — Athenäum, philosophische Zeitschrift (1862). — Einleitung in die Philosophie... (1862). — Ueber die Freiheit der Wissenschaft (1862). — Das Christentum und die moderne

Naturwissenschaft (1868). — Das Recht der eigenen Ueberzeugung (1869). — Das neue Wissen und der neue Glaube.... (1873).

Funk, Philipp: Von der Kirche des Geistes.... (1915).

Gallarati Scotti, Tommaso: Storie dell'amore sacro e dell'amore profano (1912). — La vita di Antonio Fogazzaro (1920).

Gámbara, Luis: Anthropologia criminal (1910). — Psicologia y anthropologia criminal (1910). — La sociologia (1910). — Sociologia criminal (1910).

Gelli, Sostene (pseud.): Psicologia della religione (1909).

Georgel, Michel: La matière; sa déification.... (1903).

Getino, Luis G. Alonso: Del gran número de los que se salvan y de la mitigación de las penas eternas (1936).

Ghibellinus und Germanicus (pseudoniem): 45 Thesen zur Gewerkschafts (1913).

Giacomelli, Antonietta: Per la riscossa cristiana (1913).

Goursat, Léopold: Les mystères sataniques de Lourdes à travers les âges (1907).

Greco, Fiorentini Guido: Entità meravigliosa di P. Pio (1952).

Grotius, Hugo: Apologeticus eorum qui Hollandiae Westfrisiaeque... (1626). — Poemata, correctae et edita a Guil. Grotio, fratre (1626). — De imperio summarum potestatum circa sacra.... (1753). — Annales et historiae de rebus belgicis (1659). — Opera omnia theologica (1757). —

Dissertationes de studiis instituendis (1660). — *Commentatio ad loca quaedam n. testamenti*.... (1672). — *Dissertatio de coenae administratione*... (1672). — *Explicatio decalogi, ut graece extat*... (1672).

Hamelin, Ferdinand (pseud.): *Le journal d'un prêtre; roman* (1908).

Hehn, Johannes: *Die biblische und die babylonische Gottesidee* (1925). — *Wege zum Monotheismus* (1925).

Heine, Heinrich. *De l'Allemagne* (1836). — *De la France* (1836). — *Reisebilder* (1836). — *Neue Gedichte*, Hamburg, 1844 (1845).

Hermes, Georg: *Einleitung in die christkatholische Theologie* (1836). — *Christkatholische Dogmatik*.... (1836).

Herzog, Guillaume (pseud. van J. Turmel): *La sainte vierge dans l'histoire* (1909).

Holzhey Karl: *Kurzgefasstes Lehrbuch der speziellen Einleitung in das Alte Testament* (1913).

Houtin, Albert: *Mes difficultés avec mon évêque* (1903). — *La question biblique chez les catholiques*.... (1903). — *L'américanisme* (1904). — *La question biblique au XXe siècle* (1906). — *La crise du clergé* (1907).

Huber, Georg Sebastian: *Von Christentum zum Reiche Gottes* (1936). — *Weisheit des Kreuzes* (1936).

Hugo, Victor: *Notre-Dame de Paris* (1834). — *Les misérables* (1864).

Humbert, Auguste: *Les origines de la théologie moderne. I: La renais-*

sance de l'antiquité chrétienne (1911).

Jansenius, Cornelius: *Augustinus, seu doctrina s. Augustini*... (1654). — *Enchiridion*.... (1654).

Janus (pseud. van J. von Döllinger): *Der Papst und das Concil*.... (1869).

Ignotus (pseud.): *Stato fascista, Chiesa e Scuola* (1930).

Juan de Guernica: *La perla de la Habana*.... (1916).

Izsóf, Alajos: *A gyakori szent áldozás és az élet-pszichológia* (1912).

Kant, Immanuel: *Kritik der reinen Vernunft* (1827).

Karrer, Otto: *Gebet, Vorsehung, Wunder* (1942).

Kazantzakis, Niko: *Die letzte Versuchung. Roman* (1954).

Keller, Ludwig: *Die geistigen Grundlagen der Freimaurerei* (1916).

Klein, Joseph: *Grundlegung und Grenzen des kanonischen Rechts* (1950).

Koepgen, Georg: *Die Gnosis des Christentums* (1941).

Konrad, Alois: *Iohannes der Täufer* (1914).

Laberthonnière, Lucien: *Essai de philosophie religieuse* (1906). — *Le réalisme chrétien et l'idéalisme grec* (1906). — *Sur le chemin du catholicisme* (1913). — *Le témoignage des martyrs* (1913). — *Oeuvres de Laberthonnière publiées par les soins de Louis Canet*.... (1936/1941).

Lacaze, Félix: *A Lourdes avec Zola*... (1895).

La Fontaine, Jean de: *Contes et nouvelles en vers* (1804).

Lagarde, André (pseud. van J. Turmel) : *The Latin Church in the Middle-Age* (1930).

Lamennais, Hugues-Félicité-Robert : *Paroles d'un croyant* (1834). — *Affaires de Rome...* (1837). — *Le livre du peuple* (1838). — *Discussions critiques et pensées diverses sur la religion et le philosophie* (1841). — *Esquisse d'une philosophie* (1841). — *Amschaspands et Darvands* (1843). — *Les évangiles, traduction nouvelle...* (1846).

Laros, Matthias : *Das christliche Gewissen in der Entscheidung* (1941).

Larousse, Pierre : *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle* (1873).

Lasplatas, Francisco : *El compues-to human* (1911). — *Mi concepto del mundo...* (1911). — *Ensayo de una definición de la escolástica* (1911). — *Etología ó filosofía de la educación* (1911). — *Evolución de los errores antiguos...* (1911). — *Generación y herencia* (1911). — *La iglesia y los estados* (1911). — *La moral es ley moral* (1911). — *Origen, naturaleza y formación del hombre* (1911). — *La política* (1911). — *La psicología* (1911). — *La sabiduría* (1911). — *Discurso sobre la filosofía* (1913).

Lefranc, E. (pseud.) : *Les conflits de la science et de la Bible* (1906).

Lekeux, Martial : *L'ami* (1931).

Lemarié, O. : *Initiation au Nouveau Testament* (1938).

Le Morin, Jean (pseud.) : *Vérités d'hier?...* (1907).

Le Roy, Edouard : *Dogme et critique* (1907). — *L'exigence idéaliste et le fait de l'évolution* (1931). — *Les origines humaines et l'évolution de l'intelligence* (1931). — *La pensée intuitive* (1931). — *Le problème de Dieu* (1931).

Letters to his holiness pope Pius X, by a modernist (1912).

Locke, John : *An essay concerning humane understanding* (1734). — *Extrait d'un livre anglois...* (1734). — *The reasonableness of christianity as delivered in the Scriptures* (1737).

Loisy, Alfred : *Études évangéliques* (1903). — *L'évangile et l'église* (1903). — *Le quatrième évangile* (1903). — *Autour d'un petit livre* (1903). — *La religion d'Israël* (1903). — *Mémoires pour servir à l'histoire religieuse de notre temps* (1932). — *La crise morale du temps présent et l'éducation humaine* (1938). — *Georges Tyrrell et Henri Brémond* (1938). — *Le mandéisme et les origines chrétiennes* (1938). — *La naissance du christianisme* (1938). — *Les origines du Nouveau Testament* (1938). — *La religion d'Israël, troisième édition* (1938). — *Remarques sur la littérature épistolaire du Nouveau Testament* (1938). — *Y a-t-il deux sources de la religion et de la morale?* (1938).

Loriaux, Henri (pseud.) : *L'autorité des évangelis...* (1909).

Macaire, Cyrillos : *La constitution divine de l'Église* (1915).

Maggioni, Franco : *Questioni delicate* (1905).

Malaparte, Curtius: *La Pelle. Storia e racconto* (1950).

Manaresi, Alfonso: *L'impero romano e il cristianesimo nei primi tre secoli*. Vol. I (1910).

Manuel biblique ou Cours d'Écriture Sainte à l'usage des Séminaires. (Vigouroux, Bacuez et Brassac, 1923). — *Nouveau Testament, Tome III* par A. Brassac, 12 ed. Paris 1907, 13 ed. Paris 1910, 14 ed. Paris 1913, 15 ed. Paris 1920. — *Tome IV* par A. Brassac, 12 ed. Paris 1909, 13 ed. Paris 1911, 14 ed. Paris 1916. — *Ancien Testament*, par A. Brassac, 14 ed. Tome I, Paris 1917, Tome II, Paris 1920.

Mari, Francesco: *Il quarto vangelo* (1910).

Mariavé, Henri: *La leçon de l'hôpital Notre-Dame d'Ypres...* (1916).

Martinetti, Piero: *Gesù Cristo e il cristianesimo* (1937). — *Ragione e Fede* (1937). — *Il Vangelo con introduzione e note* (1937).

Martin, Jacqueline: *Plénitude* (1954).

Maurras, Charles: *Les Amants de Venise* (1926). — *Anthinea* (1926). — *L'Avenir de l'intelligence* (1926). — *Le Chemin de Paradis* (1926). — *La politique religieuse* (1926). — *Si le coup de force est possible* (1926). — *Trois idées politiques* (1926).

Mensingh, Gustav: *Der Katholizismus. Sein Stirb und Verden* (1938).

Merkle, Sebastian: *Vergangenheit und Gegenwart der katholisch-theologischen Fakultäten*. *Akademische Rundschau*, 1912 (1913).

Mermeix: *Le Ralliement et l'Action Française* (1928).

Méthode pour converser avec Dieu, par l'auteur du *Conseil de la Sagesse* (1723). Toegestaan is de editie van 1910, uitgegeven bij Caserman.

Michel, Ernst: *Politik aus dem Glauben* (1929). — *Ehe, Eine Anthropologie der Geschlechtsgemeinschaft* (1952).

Mickiewicz, Adam: *L'Église et le Messie* (1848). — *L'Église officielle et le messianisme* (1848).

Mill, John Stuart: *Principles of political economy...* (1856).

Mir, Miguel: *Historia interna documentada de la Compañia de Jesús* (1896).

Missiroli, Mario: *Date a Cesare* (1930).

Montaigne, Michel de: *Les Essais* (1676).

Montalte, Louis de (pseud. van Blaise Pascal): *Les provinciales...* (1657).

Montesquieu, Charles de *Secondat de*: *De l'esprit des loix* (1751). — *Lettres persanes* (1762).

Morel, Robert: *La Mère, vie de Marie* (1952).

Mulert, Hermann: *Der Katholizismus der Zukunft* (1941).

Muller, Camille: *L'Encyclique „Humani generis“ et les problèmes scientifiques* (1953).

Müller, Josef: *Der Reformkatholizismus, I en II* (1901).

Murri, Romolo: *I problemi dell'Italia contemporanea*. Vol. I (1909). — *Battaglie d'oggi* (1909). — *Democra-*

zia e cristianesimo... (1909). — La filosofia nuova e l'enciclica contro il modernismo (1909). — La vita religiosa nel cristianesimo (1909).

Nielsen, Ditlef: Den historiske Jesus (1929). — Der geschichtliche Jesus (1929).

Noord en Zuid; akademische mengelingen uitgegeven door het taalminnend studentengenootschap.... (1857).

Olive, Joseph: Lettres aux membres de la pieuse et dévote association du coeur de Jésus... (1903).

Omodeo, Adolfo: L'esperienza etica dell' Evangelio (1924).

Onderdicht (herderlijk) van den aartsbisschop van Utrecht en de bisschoppen van Haarlem en Deventer over de onbevleete ontvangenis der h. Maagd Maria (1856).

Oraison, Marc: Vie chrétienne et problèmes de la sexualité (1955).

Ormanian, Malachia: L'église arménienne... (1924).

Orologio (L') della Passione di Nostro Signore Gesù Cristo... (L. Piccareta, 1938).

Palmarini, Mario: Quando non morremo; romanzo eroico (1912).

Pascal, Blaise (Zie ook Montalte): Pensées, avec les notes de m. Voltaire (1789).

Payot, Jules: De la croyance (1903). — Avant d'entrer dans la vie... (1903).

Pelz, Karl: Der Christ als Christus (1940).

Perrin, Edmond (pseud. van J. Turmel): Saint Thomas d'Aquin: Somme Théologique (1930).

Petre, Maud D.: Autobiography and life of George Tyrrell (1913).

Pey-Ordeix, Segismundo: Crisis de la compañía de Jesus... (1906). — El jesuitismo y sus abusos.... (1906).

Piera, Delfino-Sessa: P. Pio da Pietrelcina (1952).

Planchet, Francisco Regis: El derecho canónico y el clero mexicano... (1901). — La enseñanza religiosa... (1901). — El absolutismo episcopal... (1908).

Ponce, José Franco: Los misterios de las mesas parlantes y del soligrafón (1936).

Presbyter, Lucensis (pseud.): L'antichità intorno all'elezione dei sacri pastori (1902).

Priest (The); a tale of modernism in New England (1912).

Prohászka, Ottokár: Az intellectualismus túlhajtásai (1911). — Több békességet (In: Egyházi Közlöny, 1911). — Modern Catholicismus (1911).

Programma (II) dei modernisti.... (1908).

Pulido Fernández, Angel: Españoles sin patria y la raza sefardí (1910).

Quievreux, Camille: Le paganisme au XIXe siècle (1901).

Récalde, J. de: Histoire intérieure de la Compagnie de Jésus... (Bewerking van het Spaanse boek van Miguel Mir, 1923).

Regina (La) del Cielo nel Regno della Divina Volontà (L. Piccareta, 1938).

Regno (Nel) della Divina Volontà (L. Piccareta, 1938).

Regnum (Adveniat) tuum: 1) Letture e preghiere cristiane; 2) Rituale del cristiano; 3) L'anno cristiano (A. Giacomelli, 1912).

Religio. Rassegna di storia delle religioni (1921).

Renan, Ernest: Le livre de Job traduit de l'hébreu... (1859). — Averroès et l'averroïsme... (1859). — Études d'histoire religieuse (1859). — Histoire générale et système comparé des langues sémitiques (1859). — De l'origine du langage (1859). — Le Cantique des cantiques... (1860). — Vie de Jésus (1863). — Les apôtres (1866). — Saint Paul (1869). — Questions contemporaines (1869). — Les évangiles et la seconde génération chrétienne (1877). — L'antechrist (1881). — L'église chrétienne (1881). — Marc-Aurèle et la fin du monde antique (1882). — L'Ecclésiaste traduit de l'hébreu... (1882). — Nouvelles études d'histoire religieuse (1884). — Histoire du peuple d'Israël (1894). — Souvenirs d'enfance et de jeunesse (1892). — Feuilles détachées faisant suite aux souvenirs d'enfance et de jeunesse (1892).

Renzetti, Luigi: Lotte umane; romanzo di vita russa (1913).

Rivista di scienza delle religioni (1916).

Rivista storico-critica delle scienze teologiche... (1910).

Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi (1921).

Rosenberg, Alfred: Der Mythus des 20. Jahrhunderts (1934). — An die Dunkelmänner unserer Zeit (1935).

Roué, Paul: Code de l'union libre (1930). — Mon formulaire d'actes sous-seings privés (1930). — Le procès de Jésus (1930). — Le procès de Judas dit l'Iscaïote (1930). — Traité de l'annulation du mariage religieux (1930).

Rousseau, Jean-Jaques: Emile, ou de l'éducation (1762). — Du contract social... (1766). — Lettre à Christophe de Beaumont... (1766). — Lettres écrites de la montagne (1767). — Julie ou la nouvelle Héloïse... (1806).

Russo, Fortunato: La curia romana nella sua organizzazione... (1909).

Sabatier, Paul: Vie de s. François d'Assise (1894).

Saint-Aubin, Horace de (pseud. van H. de Balzac).

Saintyves, P. (pseud.): Le miracle et la critique historique (1908). — Le miracle et la critique scientifique (1908). — La réforme intellectuelle du clergé... (1908). — Les saints successeurs des dieux (1908).

Salette (La): L'Apparition de la Très Sainte Vierge (1923).

Saltzmann, Alphonse: Les remèdes divins pour l'âme et le corps (1915).

Salvatorelli, Luigi, e Huehn, Eugenius: La Bibbia... (1916).

Santangelo, Paolo Ettero: Lutero (1936). — San Paolo (1936). — Vita di Gesù (1936).

Sanz Boronat, P.: Elementos de

Lógica — Elementos de Psicologia — Elementos de Ética científica (1922).

Sartiaux, Felix: Joseph Turmel, prêtre, historien des dogmes (1932).

Scheibelbauer, Bernhard: Johannis Freimaurerei (1954).

Schell, Hermann: Katholische Dogmatik in sechs Büchern (1898). — Der Katholicismus als Princip des Fortschritts (1898). — Die göttliche Wahrheit des Christentums.... (1898). — Die neue Zeit und der alte Glaube... (1898).

Schlögl, Nivard: Die heiligen Schriften des Neuen Bundes.... (1921). — Die heiligen Schriften des Alten Bundes. Erster Band (1922).

Schmidtke, Friedrich: Die Einwanderung Israels in Kanaan (1934).

Science (La vraie) des Écritures... (1911).

Seiler, Leo: La psychologie humaine du Christ et l'unité de personne (In: Franzisk. Studien 1948/1949, 1951).

Sifflet, Pierre: Cours lucide et raisonné de doctrine chrétienne (1903).

S. Mourão, M. da. Abscôndita, Diário da Irma Inês (1950).

Smyth-Vaudry, Telesphor: The Christ-founded order of the secular priesthood (1909).

Sous la **Terreur**... 20 septembre — 15 novembre 1927 (La politique du Vatican) Avec une Préface.... (1928).

Spinoza, Benedictus de: Opera posthuma (1690).

Stephanos, Iohannes (Pseud. van

G. S. Huber): Christliche Einheit im Zeichen des Kreuzes (1943).

Stroothenke, Wolfgang: Erbpflege und Christentum (1941).

Ten Hompel, Adolph: Uditore Heiner und der Antimodernisteneid. Grenzfragen: Erstes Heft (1911).

Terre Nouvelle, organe des chrétiens révolutionnaires (1936).

Tolstoy, Dmitry: La catholicisme romain en Russie... (1866).

Turmel, Joseph (Zie ook Coulange, Delafosse, Dupin, Herzog, Lagarde, Perrin): L'eschatologie à la fin du IVe siècle (1909). — Histoire du dogme de la papauté... (1909). — Histoire du dogme du péché originel (1909). — Histoire de la théologie positive... (1910/1911). — Saint Jérôme (1910). — Tertullien (1910).

Ubaldi, Pietro: L'ascési mistica (1939). — La grande sintesi (1939).

Ughi, Bruno: La Via (1950).

Van Dalsum, Hendrik A.: Er is geene tegenstelling tusschen de beginselen van de fransche revolutie en die van het evangelie (1913).

Van de Velde, Th. H.: Het volkomen huwelijk (1931).

Viollet, Paul: L'infailibilité du pape et le syllabus... (1906).

Vogrinec, Anton: Nostra maxima culpa! (1904).

Voltaire, François-Marie Arouet: Lettres philosophiques (1752). — Oeuvres; nouvelle édition... Dresde 1748 (1752). — Histoire des croisades (1754). — Abrégé de l'histoire universelle... (1755). — Essai sur l'histoire universelle... (1755). — Précis de l'Éclésiaste et du Canti-

que des cantiques... (1759). — Romans et contes (1804). Verder de volgende anoniem of onder pseudo-niem uitgegeven werken of vertalingen: A. B. C. (L'), dix-sept dialogues... de mr. Huet (1776). — Catéchisme de l'honnête-homme.... (1765). — Collection de lettres sur les miracles... (1771). — Commentaire sur le livre des délits... (1768). — La défense de mon oncle (1771). — Dictionnaire philosophique portatif (1765). — Les droits des hommes... (1769). — L'évangile de la raison (1765). — L'évangile du jour, tome premier et tome septième (1770). — Examen important de milord Bolingbroke... (1771). — L'homme aux quarante écus (1771). — Nouveaux mélanges... (1778). — L'oracle des anciens fideles.... (1761). — Ouvrages philosophiques... (1765). — La pucelle d'Orléans; poëme heroïcomique (1757). — Les questions de Zapata... (1771). — La raison par alphabet (1776). — Saul et David, hyperdrame.... (1765). — Sermon des cinquante, MDCCXLIX... (1765). — Les singularités de la nature... (1770). — Testament de Jean Meslier (1765). — Traité sur la tolerance (1766). — La voix du sage et du peuple (1752). — Amabed (pseud.): Les lettres, traduites par l'abbé Tamponet (1779). — Bazin (pseud.): La philosophie de l'histoire (1768). — Bourdillon, Joseph (pseud.): Essai historique et critique... (1768). —

Francheville, de: Le siècle de Louis XIV (1753). — Gouju, Charles (pseud.): Lettre à ses frères (1762). — Kaiserling (pseud.): Discours aux confédérés catholiques... (1769). — Ralph (pseud.): Candide, ou l'optimisme.... (1762). — Tamponet (pseud.): Les questions de Zapata... (1771). Zie ook: B. Pascal: Pensées. **Wacker, Theodor**: Zentrum und kirchliche Autorität (in: Gegen die Quertreiber 1914).

Wieland, Franz: Mensa und Confessio; der Altar der vorkonstantinischen Kirche (1911). — Die Schrift „Mensa und Confessio“ und P. Emil Dorsch (1911). — Der vorienaische Opferbegriff (1911).

Wilbrand, W.: Kritische Erörterungen über den kath. Religionsunterricht an höheren Schulen (1920).

Wittig, Joseph: Die Erlösten. (In: Hochland) (1922, 1925). — Meine „Erlösten“ in Busse, Kampf und Wehr (1925). — Herrgottswissen von Wegrain und Strasse... (1925). — Das allgemeine Priestertum, en Die Kirche als Auswirkung und Selbstverwickelung der christliche Seele, in: Kirche und Wirklichkeit, uitgegeven door Ernst Michel (1925). — Leben Jesu in Palästina, Schlesien und anderswo (1925).

Zenner, Joannes Konrad: Die Psalmen nach dem Urtext; ergänzt und herausgegeben von Herm. Wiesmann. Deel I (1911).

Zini, Zino: Il sentimento e la morale ascetica (1902).

ZAAKREGISTER

- Aanbeveling 38
 Aanbrengen v. boeken 29
 Aantekeningen op de H. Schrift
 Abt 28
 Acta Apostolicae Sedis 40
 Afbeeldingen, religieuze 21, 36
 Aflaatgebeden 24
 Aflaten 24, 35
 Aflatencodex 24
 Afvalligen 39
 A. h. d. 27
 Anoniem schrijven 23
 Anti-katholieke bladen 23
 Artikelen 22-23, 30
 Asceseboeken 20
 Atheïsme 32
 Auteur 22, 26, 39

 Beelden 21
 Belachelijk maken v. d. kath. leer 34
 Beroep op de H. Stoel 27-28
 Bespotten v. d. hiërarchie 34
 Bestrijden v. dogma's 34
 Bevoegdheid om boeken te verbieden
 Bewaren 29-30, 38, 39 [17, 19
 Bibliotheken, neutrale 30
 Bibliothecaris 30
 Biechtvader 38, 39
 Bidprentjes 21
 Bisschop 21, 22-23, 24, 25, 28, 37,
 Bloemlezingen 20, 30 [38
 Boek 19-20, 21
 Boekbinder 30
 Boeken v. afvalligen, v. kettters 39
 Boeken v. niet-katholieken 33
 Boekenkeurders 26-27
 Boekenverbod 28-38
 Boekenverbod, recht daartoe
 [13-14, 17, 19, 26, 28

 Boekenverlof 30, 37, 38
 Boekhandelaar 30, 38
 Boekjes 21
 Brevier 25
 Brochures 20
 Bijbel 20, 31, 33, 36, 39
 Bijbelcommissie 34
 Bijgeloof 34

 Censor 26-27
 Censuur 20-27
 Commentaren op de H. Schrift 20,
 Communisme 32, 33, 35 [33, 39
 Concilie v. Mechelen 23
 Concilie v. Utrecht 23, 24
 Concilies 28
 Congregaties, Romeinse 24, 34
 Congregatie v. h. Concilie 21
 Cum approbatione ecclesiastica 27
 Curie, bisschoppelijke 26

 Dagbladen 22-23; anti-katholieke 23
 Data opera zie Opzettelijk
 Decretenverzameling 24
 Devotieboeken 20
 Devoties 21; nieuwe 33-34
 Dictionnaires 30
 Dienaren Gods 23-24, 36
 Dispensatie 15, 37
 Dogma's bestrijden 34
 Donec corrigatur 31
 Doorgeven 30
 Drukkers 25
 Duel 35
 Duivelverering 34
 Dwalingen, veroordeelde 34

 Echtscheiding 35
 Edities, nieuwe 25, 40

Encyclopedie 30
 Epikeia 15
 Eredienst 34
 Evulgetur 27
 Excommunicatie 39
 Excusatie 15
 Exemptie 23, 28, 37
 Ex professo 32-33, 35, 37-38, 41
 Fabulae amatoriae, omnes 42-43
 Filmstroken 21
 Folders 20
 Foto's 21
 Gebeden 21
 Gebedenboeken 20
 Gebedsverhoringen 21
 Gedachtenisprentjes 21, 24, 36
 Geestelijken 22-23, 24, 26, 38
 Geloofsleer 17
 Geheimhouding 26, 29
 Generaal 22
 Geschiedenis, bijbelse 20
 Geschiedenis, kerkelijke 20
 Geschrift 20, 21
 Godgeleerdheid 20
 Godsdienst 21, 31-33
 Godsleer, natuurlijke 20
 Goedkeuring 20, 25, 27
 Gregoriaanse zangboeken 25
 Hebreeuwse bijbel 31
 Heiligenlevens 23-24
 Herdruk 25, 30-31
 Horen voorlezen 30
 Illustraties 20
 Imprimatur 26-27
 Imprimi potest 27
 Index 40-43
 Indifferentisme 23
 Indult, pauselijk 38

Jaargang 20, 30
 Kalenders 20
 Kardinalen 37
 Kerkboeken 20-21
 Kletters 39
 Ketterij 31-32
 Keuring, voorafgaande 14, 20-27
 Klassieken 35
 Kloosterlingen 22, 23, 24, 26, 38
 Kloosteroversten 21, 22, 28, 37;
 {exempte 28, 37
 Kranten 22-23; anti-katholieke 23
 Leidse vertaling 31
 Leken 20, 23, 38
 Leo XIII 13-14
 Lezen 29-30, 39
 Litanieën 24
 Liturgische boeken 24-25, 35
 Martelaarsboek 25
 Materialisme 32
 Medailles 21
 Medewerking aan tijdschrift, vaste 23
 Meditatieboeken 20-21
 Meningsuiting, vrije 13-14, 26
 Minachten v. d. eredienst 34
 Miscellanea 30
 Missaal 25
 Moedwillig 32
 Moraal 18, 20
 Mystiek 21
 Natuurwet 15-18, 38
 Niet-katholieke auteurs 31, 33, 41
 Nihil obstat 27
 Nominatim verboden 39
 Occultisme 34
 Officie, H. 28, 32-33, 34, 35, 37, 38

Omnes fabulae amatoriae 42-43
 Ondernijnen v. d. godsdienst 31
 Ondernijnen v. d. kerk, tucht 34
 Ondertekening 23
 Ongedoopten 19
 Onwetendheid 32
 Onzedelijkheid 32, 35, 38
 Opera omnia 41-42
 Opportuniteit 26
 Opzettelijk 32, 34, 39, 43
 Ordinaris 21, 22-23, 24, 25, 28,
 Overdrukken 25 [37, 38
 Oversten, religieuze 21, 22, 28, 37;
 [exempte 28, 37
 Pastoor 37, 38
 Pericopenboeken 25
 Pius XII 14
 Plaatwerk, religieus 21, 36
 Pornografie 32, 35, 38
 Positieve wet 15, 17
 Prefecten, Apostolische 37
 Preces et pia opera 24
 Prentjes 21, 36
 Preventieve censuur 14, 20-27
 Proces v. zaligverklaring 23-24
 Pro manuscripto 19
 Provinciaal 22
 Pseudoniem 23
 Psychologie 18
 Publicatieverlof 22, 23, 26-27
 Recensenten 17-18
 Recht tot verbieden v. boeken
 [13-14, 17, 19, 26-28
 Redactie v. tijdschriften 22-23
 Religieuzen 22, 23, 24, 26, 38
 Repressieve maatregelen 14
 Ritencongregatie 23-24, 25
 Rituaal 25
 Romans, alle 42-43
 Ruilen 30

Saeculieren 22-23, 24, 26, 38
 Schenken 30
 Scheurmaker 39
 Schisma 31-32
 Schrift, H. 20, 31, 33, 36, 39
 Schriftuurprofessoren 36
 Septuagint 31
 Spiritisme 34
 Statenbijbel 31
 Stichtende lectuur 20-21
 Stoel, H. 24, 25, 28, 29, 34
 Straffen 39
 Tekstuitgaven v. d. H. Schrift 31,
 Theodicee 20 [33, 36
 Theologie 20
 Theologieprofessoren 36
 Titulairbisschoppen 37
 Tovenarij 34
 Tijdschriftenaflevering 30
 Tijdschriftartikel 30
 Tijdschriften 19, 20, 22-23
 Uitgaven, nieuwe 25, 40
 Uitgeven 19, 29-30
 Uitgevers 21, 39
 Uitlenen 30, 38
 Uittreksels 25
 Uitzondering 36
 Verboden lectuur 17-18
 Verdedigen v. dwalingen 34
 Verdedigen v. ketterij 39
 Verdedigen v. schisma 39
 Verenigingen, geheime 35
 Verkopen 29-30, 38
 Verlof tot uitgeven 22, 23, 26-27
 Verplichting v. d. boekenwet 15
 Verschijningen 21, 33-34
 Vertalen 29-30
 Vertalingen 25, 28, 40-41

Vertalingen v. d. H. Schrift 25, 31
 Vicaris generaal 37 [33, 36
 Visioenen 33-34
 Vlugschriften 20
 Voorradig hebben 38
 Voorspellingen 33-34
 Vrijheid v. drukpers en meningsuiting
 Vrijmetselarij 35 [13-14

 Waakzaamheid v. d. Ordinaris 29,
 [37-38
 Waarzeggerij 34

Weekbladen 20
 Weigering v. h. Imprimatur 22
 Wereldgeestelijken 22-23, 24, 26, 38
 Werken, alle 41-42
 Wetboek v. d. Kerk, verplichting 15
 Wonderen 33-34

 Zangboeken 25
 Zedeleer 18, 20
 Zeden, goede 21, 32
 Zelfmoord 35
 Zielzorgers 24, 38

GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID

door Prof. Dr. FRANK BAUR

Lid van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Taal- en Letterkunde,
Buitenlands Lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

De Feestrede¹, op een verjaringsfeest als dit, scheen te moeten worden: een tot jubel stemmend relaas van alles, wat de feestvierende stichting heeft verwezenlijkt in een kwarteeuws-verloop en dat in feite drie decennia blijkt te hebben bestreken!

Onverbeterlijk heterodox als ik van nature ben, heb ik me voorgenomen die verwachting bij een zo voornaam publiek als het Uwe opzettelijk te ontgoochelen. Immers: de jubilerende IDIL-afdeling: Katholieke Keurraad voor Jeugdlectuur, de spreuk gedachtig: Die zichzelf prijst, moet 's avonds niet ongeprezen naar bed! — heeft bij de welversneden pen van haar werkzame, dynamieke Voorzitter, Frater Martinio Fritschy, gezorgd voor een Jubileum-brochure², die tevens een volledig beeld tekent van de veelzijdige actie, in die dertig jaar ontwikkeld op het schijnbaar beperkte gebied dat zij beheert. Het werd een gids van blijvende waarde in de vele, en vaak delicate vraagstukken die gesteld worden bij de ordening en voorlichting inzake Jeugdlectuur in het algemeen, en meer bijzonder voor katholieke, ja, voor de algemeenheid van kristelijke jeugd. Ik moge mij beperken tot het brengen van een geestdriftig compliment voor zijn gelukkig initiatief, en van een oprechte en hartelijke gelukwens aan de jubilerende Afdeling, om haar zegenrijke werking van volle dertig jaar, in dienst van een ons allen heilig beginsel: *Maxima debetur pueris reverentia*³

Tot eigenlijk thema voor vandaag heb ik gemeend te mogen kie-

¹ Verslag van de Feestrede, uitgesproken op 28 Juli 1954 te 's-Hertogenbosch.

² Fr. Martinio Fritschy, *Lectuur voor kind en jeugd*. Opvoedkundige Brochurenreeks 1954.

³ Hier bracht spreker een ontroerde hulde aan *Z. E. H. Lud. van Winkel*, de jeugdschrijver *Lod. Lavki* die op dat moment nog „in lijke lag” te Hasselt. *Z. H. Excellentie de Bisschop van 's-Hertogenbosch*, bad staande de vergadering een *Onze Vader* en *Weesgegroet* voor de overledene.

zen: *Katholieke lectuurleiding en de daarbij betrokken verantwoordelijkheden*. Dat thema is, dunkt mij, niet te behandelen, los van het beeld der tijds cultuur, zoals die zich in de laatste vijftig jaar heeft ontwikkeld, helaas, ook in het oude, „gekerstende” Europa. Dat beeld vertoont weinig verheffends of opwekkends voor ons, katholieken.

Een specialist in de cultuur — en meer bepaald de literatuurcritiek — universitair van hoge standing, niet van katholieke, eerder van existentialistische obediëntie, Prof. Dr. Hermann Pongs, tekent het, in een boek van 1952: *Im Umbruch der Zeit*, met het volgende, donkere signalement. Gespletenheid, innerlijke verscheurdheid, sociale, politieke, zedelijke anarchie: dat ziet hij, als hoofdkenmerken van de laatste halve eeuw literatuurproductie. En hij klaagt aan: het nihilisme, het cynisme, het onbeperkt materialisme, de schaamteloze zedenverwildering, de ziekelijk gezochte, als artificieel aangekweekte gecompliceerdheid van het moderne zielebeeld, zoals de wereldliteratuur het tekent. Onze tijd schijnt — mag men de „leidende” literatuur geloven — weg te kwijnen, in innerlijke spanningen en conflicten, aan zijn gewilde, zelfverkozen onzekerheden, zijn opzettelijke twijfelzucht, zijn ingekankerde complexen en aangeleerde levensangst. Het aandeel, dat de literatuur zelf heeft in de verantwoordelijkheid om die evolutie, laat Pongs niet onbesproken. En de meest representatieve schrijvers van wereldfaam, uit de letterkundige actualiteit, roept hij op tot getuigen van dat ziektebeeld.

Ernst Jünger verzucht, dat in onze treurige eeuw „der Nihilismus normal wird”. Eenvoud en onschuld zijn uitzondering geworden in het huidige cultuurbeeld. En nochtans staat daar geschreven: „Zalig zijn de armen (d. z. de eenvoudigen) van geest, want hun behoort het Rijk der Hemelen”.

James Joyce laat in *Ulysses*, zijn held Leopold Bloom de klacht slaken: „dat een eenvoudige ziel zich maar eens om het jubeljaar laat vinden” — en, in *Strahlungen* (1949) getuigt dezelfde Jünger van zoëven, oververzadigd als hij is van alle moderne „com-

plexen": „Ich bin einfältig gewesen und ich werde mich wieder einfalten".

Zó zijn, in de modeliteratuur van de dag, tientallen echo's óp te vangen van het heimwee, de hunker naar effen onschuld en heldere eenvoud, in ruil voor de splitsingen, de dupliciteit in de moderne gewetens. In zijn *Jerominkinder* legt Ernst Wiechert aan de Gravin deze woorden (profetische woorden?) in de mond: „Aber einmal wird die Hand kommen, die alles ganz einfach machen wird, so einfach, wie es nach der Sindflut war". En reeds uit 1935 zijn de woorden van Werner Bergengrün, de convertiet, die de taak van de dichter ziet in de verkondiging der eeuwige verbindingen: „Und so leben die Menschen im Doppelten, und es kann sie niemand aus ihrer Zwiesinnigkeit führen *als der Herr und Freund der Einfachen, in welchem allein die Vollkommenheit und Einfalt der groszen Gefühle gefunden werden kann*". En in zijn cyclisch gedicht *Four quartets* (1943) hunkert de katholiserende Anglicaan Th. S. Eliot:

Een houding van volkomen eenvoud
— (het kost niets minder dan alles!) —
en alles zal goed zijn!

Zó hijgt naar de oorspronkelijke zuiverheid van het Paradijs en van het Kristendom onze „entgötterte Welt", een wereld van gesplitste gewetens in tijden van gesplitste atomen!

Wie, in deze tot oordelen bevoegde vergadering, zal durven beweren, dat het katholieke volksdeel volledig gevrijwaard bleef van die onthutsende noodtoestand?

Een dag, zoals die van heden, dunkt ons een *tempus propitiabile*, een gepaste tijd tot bezinning over de vraag: hoe is dat alls zó kunnen worden, en hoe heeft — meer bepaald in aangelegenheden van kunst en letterkunde — het Kristendom zich zó de leidsels laten ontrukken, dat het beginsel zelf ener katholieke, ener kristelijke cultuurbeoordeling moet verdedigd worden, óók tegenover onbetwifelbaar oprechte, katholieke cultuurdragers en scheppers van schoonheid?

Ik antwoord met de juridische formule: *Daar is gedeelde aansprakelijkheid!*

Zeer zeker is daar geweest: de veldwinnende verheidensing van de moderne maatschappij, sinds de achttiende eeuw, doch vooral in de twintigste, nadat twee gruwelijke wereldoorlogen het verworingsproces in dravende vaart hadden bevorderd. Daar is geweest, reeds in de tweede helft van de XIXe eeuw, *de proclamatie van een onbeperkt estheticisme als nieuwe levensbeschouwing*. De kunst zou voortaan niet enkel meer zijn een hoge, een onmisbare levenswaarde, als waarvoor Thijm en Gezelle haar reeds hadden gehouden; maar nu de absoluut hoogste, neen, de enige op de scala der cultuurwaarden: Perk, Kloos, van Deyssel wierpen zich op, in onze Nederlandse cultuurkring, als de profeten van dat nieuw geloof, dat het oude diende te verdringen. Corollarium hiervan was dat andere dogma van de recentere kunstkritiek: *de autonomie van de kunst*. Kunst is een autonoom gebied, dat zich van geen naburige gebieden de wet laat stellen. De kunstenaar is autonoom als zodanig: hij is aan niemand rekenschap verschuldigd om de eventuele uitwerking zijner schepping op de wereld der zielen. En zelfs het kunstwerk — eenmaal van zijn schepper losgekomen — geniet diezelfde autonomie!

Dat is een mooie opeenstapeling van autonomieën, waarvan wij ons echter mogen afvragen, hoe zij zich zullen handhaven tegenover de enige werkelijk bestaande autonomie: die van God. Men kan zich voorstellen, dat het hele geval te herleiden is tot een begripsverwarring: *autonoom* wordt gebruikt voor *autofinaal*. Niemand onder ons zal loochenen, dat de kunst haar eigen object heeft, haar eigen doel: nl. het scheppen van schoonheid. Doch, dat de schepper van schoonheid zou ontsnappen aan de, ook ethische, verantwoordelijkheid voor zijn schepping — dáár tegenover stellen wij de vraag: *quis ut Deus?* Wie is als God? Hij alléén is autonoom!

Maar, wij gewaagden van „gedeelde aansprakelijkheid”. Ook de katholieke gemeenschap, ja de kristelijke wereld over het algemeen, ze gaat niet vrij uit, vooral in de 18e en 19e eeuw, in deze hoek van West-Europa en inzonderheid in Germaanse landen. Het is

geen toeval dat, rond 1900, in Oostenrijk, Duitsland, Nederland en Vlaanderen stemmen zijn opgegaan, katholieke stemmen en van een onbetwistbare orthodoxie, om te klagen over een „Tekort” aan cultuur- en kunstbelangstelling bij het gros onze geloofsgenoten. Daar, waar toch de Kerk schepster is geweest van de hele Gotische kunst- en cultuurbloei; daar, waar Zij de hele Renaissance- en Barokkunst tot Maecenas had gediend; welk een onverschilligheid legde Zij aan de dag tegenover de dingen van schoonheid, in de door ons gewraakte eeuwen! Het stichtelijke als zodanig, ja een vrome, doch naïeve, vaak simpele „Bon-Dieuserie”, lachwekkend ontledigd van elke diepere problematiek, werd in onze kringen al te geredelijk opgevijseld tot hoge kunst. De strijd van Thijm, Gezelle en Schaepman tegen de zoetelijke iconografie rond 1850, was een vroege episode van dat conflict. De katholieke gemeenschap las niet of nauwelijks, of wat zij las grensde vaak aan het infantiele. Musea, triënnalen voor plastische kunsten, bezienswaardige exposities van religieuze kunst bezochten wij niet. Zó werd de wereld van het schone het uitsluitend bezit van de ontkristelijkte volksdelen. Voor de schaarse vereerders der schoonheid van katholieken huize werd die toestand een pijnlijke — door enkelen ook wel eens gaarne kunstmatig overdreven — aanleiding tot wrok, tot opstand, tot bekoring om elders te zoeken, wat men in eigen kring zo bedenkelijk meende te missen. De oppositie Thijm-Schaepman, die vroege splitsing van het katholieke eenheidsfront in kunstaangelegenheden, en de tragische vereenzaming van onze Gezelle, veertig jaar lang, waren al duidelijke symptomen van de kwaal. En de latere opposities tussen *Hochland* en *Der Gral* in Oostenrijk en Duitsland, tussen *De Katholiek* en *Van onzen Tijd* in Nederland, tussen *Dietse Warrande* en *Belfort* en *Vlaamse Arbeid* in Vlaanderen, tussen *Revue Générale* of *Magazin Littéraire* en *Durendal* verrieden eenzelfde te kort.

Ook toen reeds hing de dreiging van apostasieën, met literaire of esthetische onbevredigdheid tot voorwendsel, over onze katholieke gemeenschap. En was daar niet het „nomina sunt odiosa”, dan zou

ik met weinig moeite uit mijn verste literair herinneren de pijnlijke ervaring opdiepen van jeugdmedestanders uit het katholiek literatuurleven rond 1904 die, na beloftevol katholiek begin, de een na de ander de trouw aan hun doopgeloofte hebben verkwanseld voor een beetje literair succes bij andersdenkenden.

De laatste twintig jaar is dat proces van geloofsafval, onder voorwendsel van esthetische onbevredigdheid in het Katholicisme, bedenkelijk vlug in zijn verloop geweest. Slag op slag hoorden wij het „fracas” van mensen — broeders in het geloof! — die, niet altijd trouwens om de redenen, die zij voorwendden, ons hun „Vaarwel dan, Lieve Gelovigen!” achternazonden. Diegenen onder ons, die de bedenkelijke evolutie sinds jaren hadden gevolgd en de te vrezende resultaten voorspeld, hebben niet gejubeld om het verkregen „gelijk”, maar getreurd over de gespilde kunst- zowel als geloofskrachten, gezucht met het Evangelie: *Ad quid perditio haec?* en gebeden om beter inzicht bij de beklagenswaardige vaandelvluchtigen.

Niet zonder hun deel aansprakelijkheid bij dat alles zijn de hardnekkige apostelen geweest van de zich noemende *doorbraakgedachte*. Een zeer zeker edelmoedige opwelling heeft hun de ietwat naïeve illusie ingegeven, dat hun omgang en voorbeeld, hun overredingskracht, hun talent met evenveel gemak het moderne heidendom, van het Kristendom afgeweken, zou terugwinnen, als het eerste Kristendom het echte en oorspronkelijke heidendom had gedaan. De waarheid is, dat zij nergens zijn doorgebroken, maar dat het zich Nieuw of Modern Humanisme noemende heidendom dagelijks meer verwoesting aanricht in kristelijke gelederen. En elke kristen, die afvalt, liefst met luidruchtig gebaar, wordt door het zich *Nieuw of Modern Humanisme* noemende heidendom onthaald op een bewondering en *Lobhudeleri*, waarvan zijn katholieke geschriften, nochtans uit hetzelfde talent geboren, in dat milieu vroeger nooit hadden genoten. Vrijgevigheid met literaire vleierij, met stipendia en letterkundige prijzen, met academie-lidmaatschappen en eredoctoraten vermag véél bij wankele naturen, en werkt aanstekelijk op de katholieke literaire jeugd.

Voeg daarbij de phobie van het „ouderwetse”, de ongezonde jacht op moderniteit, de bijna panische angst van vele jongeren om hun werk niet tot het nieuwste esthetische snufje te zien gerekend: en men begrijpt die niets meer ontziende promiscuïteit van katholieke artisten, ook van onbetwiste oprechtheid in het geloof, te midden van het letterkundig Capharnaüm van thans. Het lijkt wel op een collectieve verzwakking van de *sensus catholicus*, dat zekere instinkt van de katholieke voor wat hoort en niet hoort, ook inzake kunstbeoefening en kunstgenieting. De veelbesproken brief van het Nederlands Episcopaat over *De Katholiek in het openbare Leven van deze tijd* kwam geen uur te vroeg, en het zou mij sterk verwonderen, indien hij ook niet moest betrokken worden op de door mij bedoelde vervlakking van het katholieke groepsbesef *in aestheticis*.

De katholieke schepper van schoonheid — indien hij enige zin heeft voor zijn menselijke verantwoordelijkheid — zal, ook bij het maken van zijn meest „gedurfde” kunst, de medische regel indachtig willen blijven: *primum non nocere!* Het is de kommer van katholieke romanciers als Mauriac en Graham Greene steeds geweest, al hebben zij niet altijd de door hen gevreesde klip kunnen omzeilen en, meer dan zij vermoeden wellicht, onrust gesticht in gewetens die zij verlangden te respecteren. Henri Davignon, de Frans-Belgische romanschrijver, wiens boeiende *Souvenirs d'un Ecrivain Belge* zopas zijn verschenen, kende van der jeugd af die strijd van de katholieke tussen het verlangen naar literaire „moderniteit” en dus „une poésie osée!” en de angst om onrust te stichten in de zielen van zijn lezers. Aan René Bazin vroeg hij raad over „la représentation romanesque de la vie et les droits de l'écrivain, soucieux de sa responsabilité quant à la répercussion dans les âmes des scènes évoquées”. En het antwoord van Bazin luidde: „Voilà. Vous pouvez, vous devez, quand il le faut, tout montrer. *Mais le mal ne peut jamais être rendu contagieux*”.

Dáár toch komt alles op aan. De dichter kan evenmin het kwaad, ook het weezinwekkendste, uit zijn wereld wegdenken, als de moraaltheoloog of de medicus. En hij kan niet worden verhinderd, waar

zijn kunstvisie dat meebrengt, de gore vlekken van het kwaad op het door hem geschilderde milieu te evokeren. Maar één zaak is er, die de katholieke kunstenaar niet op zijn verantwoording kan nemen: d.i. *het stelselmatig uitschilderen van een volledig gedegradeerde mensheid*. En wie zal loochenen dat de door Pongs beschreven literatuur wel degelijk tot dát uiterste is gegaan; wie zelfs, dat ook zich katholiek noemende auteurs een zekere neiging vertonen om van het Katholicisme zelf in hun romans een beeld te schetsen als van een homogeen gedegradeerde kerstenheid? Het is een bedenkelijke afwijking van de *sensus catholicus*, wanneer een romancier in ieder katholiek milieu, dat hij in zijn werken oproept, enkel de *tares* ziet, de kleine kanten of zelfs de zondige onoprechtheden, zonder ooit één lichtglimp van het werken der Genade in de gewetens. Mij zijn katholieke literatoren bekend die in een uitgebreid verbeeldingsoeuvre, twintigtallen priestersilhouetten hebben ontworpen, en daaronder niet een, die niet een caricatuur of erger is geworden. Waar blijven, in dat werk, dan de honderden nobele, bewonderenswaardige, ja heilige priesterfiguren, die ieder van ons toch op zijn weg heeft mogen ontmoeten? Die, en soortgelijke hebbelikheden dunken mij hun oorsprong te vinden in een soort „parti-pris” van het „gedurfde”, een ongezonde jacht op een oorspronkelijkheid van gering allooi, een eenzijdige visie op het uitzonderingsgeval, dat als algemeen-geldende regel wordt voorgesteld. Hebben die schrijvers zich wel ooit afgevraagd, wat *hún* aansprakelijkheid is, wanneer dat eenzijdig uitbeelden van de immorele uitzonderlijkheid aan ganse lagen van de Westerse wereld de overtuiging bijbrengt, dat zó het leven is van de overgrote meerderheid der mensen; dat ondeugd, schijnheiligheid, zedelijke wanstaltigheid de absolute regel zijn? De literatuur, helaas, is niet in de allereerste plaats een béeld van de maatschappij; maar in véél hoger mate nog is zij exemplarisch voor de maatschappij, waarin zij ontstaat: zij modelleert en kneedt die en zij misvormt haar, wanneer zij als algemeen-geldend uitbeeldt, datgene wat enkel sporadisch voorkomt. Zó kan de kunst een factor worden van ergerlijke contaminatie met het kwaad.

Dáártegen is het dat de Informatie-Dienst Inzake Lectuur, de I.D.I.L. zich kant met prijzenswaardige hardnekkigheid. En dáár ligt het laatste kwart gedeelde aansprakelijkheid: nl. bij de katholieke, neen, bij de kristelijke kunstgenieter. Ook hij heeft plichten: en wel allereerst die, om *bevoegde voorlichting te zoeken*. Het teloorgaan van een goed stuk *sensus catholicus* is ook hier wáár te nemen. Al te vaak hebben wij in katholieke gezinnen voorlichtingsbronnen bij de cultuurspreiding zien prefereren, die dat zeker niet verdienen. Hoevelen hebben een neutrale Encyclopedie, dat méér en méér verspreide familieboek, verkozen boven de principieel katholieke, ook wanneer die quã bron van profane voorlichting aan de eerste niets hoeft te benijden? In welk katholiek gezin is het niet te volprijzen *Lectuur-Repertorium* van Joris Baers c.s. de geregeld geraadpleegde vraagbaak? En wordt niet dikwijls, ook in katholieke familiekamers, de „gepanacheerde”, zgd. estheticistische kritiek van neutrale of anti-kristelijke inspiratie geredelijker aanvaard, dan de principiële voorlichting van de Vlaamse R.K. *Boekengids* of van de *Idil*? Er ligt daar, voor het pas over de doopvont gehouden *Lectuur-Centrum*, een uitgebreid apostolaatsgebied ter verovering open.

En voor U, Mannen en Vrouwen van de I.D.I.L. een heerlijke taak van volharding en voltooing! U hebt uw strijd, zoals al wie ijvert voor een edel doel. Maar U staat niet alleen. Zelf zijt U tot een sterke formatie uitgegroeid en de *Idil*-nummers, die ik inzag, pleiten voor de gewetensvolle ernst van uw arbeid. In België staat daar Joris Baers, met zijn ploeg, aan het hoofd van een parallelle werking. Ook in Zuid-Afrika wordt het verweer georganiseerd tegen alle vormen van bedenkelijke lectuurverspreiding: zó pas nog bereikten mij nummers van het letterkundig tijdschrift *Helikon*¹, en van het *Bulletin van die Afrikaanse Letterkundige Vereniging*², waar duidelijk en moedig wordt geijverd voor een „verdieping en verfijning van ons volk se smaak”, en even nadrukkelijk gewaar-

¹ Maart-Nummer van 1954.

² Juni-Nummer van 1954.

schuwd tegen „die pornografie in Afrikaans” als tegen „die soetsappige traktaatjieverhaal”, en „die oppervlakkige sensatie-storie met sij levensvervalsing”, beide „in wese die bloedbroer van die pornografie”.

Het lijkt bijna of hier de hele Nederlands-sprekende wereld, in de ruimste zin van dat woord, een eenheidsfront wil vormen ter handhaving van ernstige morele maatstaven in het kunst- en cultuurbedrijf.

Dit moge U, IDIL-werkers, tot een bemoediging zijn. Laat U niet imponeren door de grootdoenerij van hen, die zich hullen in de weidse toga van een exclusief estheticisme, en uw ethische kritiek voor onbetrouwbaar willen doodverven, omdat zij het onderscheid wenssen voorbij te zien tussen een uitsluitend *belletristische* kritiek en een ook ethische en volksopvoedende literatuurpedagogiek. Mij is trouwens opgevallen, dat uw Idil-praktijk, zoals ook die van de Vlaamse R.K. *Boekengids* en van het *Lectuur-Repertorium*, in de meeste gevallen de beide standpunten op gelukkige wijze heeft weten te verzoenen.

Hoogwaardige Excellentie, het is een groep van goedwillende volksopvoeders, die U op heden met Uw hoge aanwezigheid begunstigt. Ik moge U eerbiedig vragen hun een woord van bemoediging niet te onthouden op deze feestelijke dag. Zeg hun, dat zij op de goede weg zijn, met hun actie, zolang zij haar blijven voeren met kristelijke voorzichtigheid en toch niets ontziende kordaatheid, zonder enige enghartigheid of eenzijdigheid, in een geest van begrip-pende rechtvaardigheid en katholieke caritas; lovende wat lofwaardig, lakende wat betreurenswaardig of voor de zielen gevaarlijk zou zijn, en in hun handhaving der beginselen steeds het Paulijnse woord gedachtig: *Posuit Episcopus regere Ecclesiam Dei!* Zegen hen, bid ik U, met Uw mildste zegen en leg hun andermaal het esthetisch *Credo* van de kristen kunstenaar bij uitstek op de lippen, nl. Gezelle's *Kleengedichtje* van 1859:

Zinge wie dat lust te zingen,
met onedel stof gelaân,
van de bitter kleene dingen
door den grooten Mensch gedaan :
'k zinge Gods werk, en Zijn name
klinkt onsterflijk in mijn lied,
als de grondtoon, noch 'k en schame,
dichter, voor mijn God mij niet.

INHOUDSOPGAVE

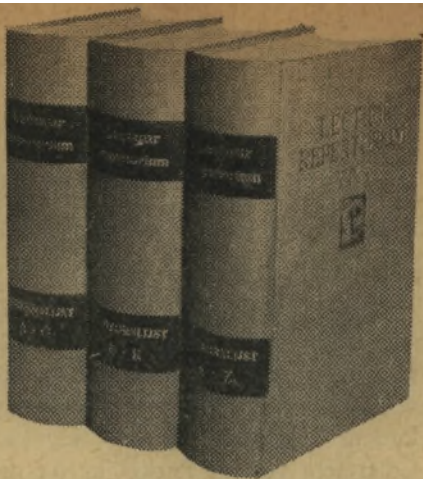
	Inleiding	5
Hoofdstuk I	Algemene opmerkingen	13
	Het recht van de Kerk om boeken aan een voorafgaande keuring te onderwerpen en boe- ken te verbieden. Overzicht van de kerkelijke wetgeving op dit gebied. Natuurwet en positieve wet. Wie komt het toe, uit te maken of een boek verboden is of niet? En met welk gezag?	
Hoofdstuk II	De bepalingen van het kerkelijk wetboek . .	19
	A. Over de voorafgaande boekencensuur . .	20
	B. Over het boekenverbod	28
	C. Strafbepalingen	39
Hoofdstuk III	De Index van verboden boeken	40
	Verklaring van termen	40
	Lijst van de voornaamste verboden werken .	44
	Register	55
Aanhangsel	Gedeelde verantwoordelijkheid	59

100.000

23.000

3.300

3000

Boeken

Auteurs

Bladzijden

Portretten

inderdaad het **LECTUUR-REPERTORIUM** geeft U van honderdduizend boeken de morele, aesthetische en wetenschappelijke waarde; over drie-en-twintig-duizend auteurs vindt u uitvoerige gegevens, compleet met een foto in drieduizend gevallen.

U zoekt niet vergeefs naar de geboorteplaats van Pearl Buck, de levensloop van Mauriac, de dood van Lord Byron; u vindt er het oeuvre van Vestdijk en antwoord op de vraag of uw kinderen zijn boeken mogen lezen; u krijgt een advies over de omvangrijke modernste literatuur, en als u wilt weten wat Gorter ook al weer heeft geschreven, kunt u de doopceel lichten van Herman en Simon, en ontdekken dat er nog zes anderen zijn!

Het standaardwerk waar iedere boekenliefhebber reeds lang naar zoekt

De onmisbare informatiebron voor bibliothecarissen, boekhandelaren, uitgevers, voorlichters, opvoeders

Prijs: f 42.50 per deel
gebonden in linnen

Verkrijgbaar in de boekhandel

Nederland's Boekhuis ★ Tilburg